

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 20 (2296) Год XLV

Беласток 14 мая 2000 г.

Цана 1,50 зл.

Партызаны ці тэрарысты?

Яўген МІРАНОВІЧ

14 траўня 1923 г. у Беластоцкім акруговым судзе пачаўся працэс 45-ці беларускіх дзеячаў, абвінавачаных ва ўдзельніцтве ў нелегальнай беларускай арганізацыі і спробе адарвання шляхам узброенага паўстання паўночна-ўсходніяй часткі Польшчы з мэтай далучэння яе да Беларускай Народнай Рэспублікі. Арганізацыя, паводле абвінаваўчага акту, прыняла канкрэтныя меры па здзяйсненні пастаўленых кіраўніцтвам мэтаў. Доказам гэтаму было знайдзенае ў падпольшчыку ўзбраенне — 10 пісталетаў розных марак і 7 заржавелых вітовак.

Нават польскі суд сцвердзіў, што ўпершыню разглядае канфлікт паміж дзвюма нацыянальнымі ідэямі — польскай і беларускай, якія спасылаліся на права народаў да незалежнасці і ўзаемна выключаліся. Усходняя Беласточчына ці Гродзеншчына, якія для палякаў былі неад'емнай часткай іх краіны, беларускімі дзеячамі акрэсліваліся „акупаванай палякамі часткай Беларускай Народнай Рэспублікі”.

Пра працэс 45-ці беларусаў у Беластоцку шмат пісалася ў польскай эндыцкай прэсе. Газеты левай, а асабліва сацыялістичнай, арыентацыі цалкам прамоўчвалі гэту падзею. Сацыялісты шмат гадоў заклікалі беларусаў да супольнай барацьбы з царской Расіяй за нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне. Тым часам у свабоднай Польшчы беларусы атрымалі менш чым у царской Расіі. Таму на хвалі расчаравання разгарнуўся беларускі рух, які меў выразную антыдзяржаўную накіраванасць.

Прэса правага ўхілу, а асабліва варшаўская „Gazeta Poranna”, пісала пра абвінавачаных як пра бандытаў, тэрарыстаў, садыстаў, наркаманаў, п'яніц, распуснікаў (н-р 35, 1923). Усім гэтым эпітэтомі была названа галоўная абвінавачаная Вера Маслоўская. У падобным стылі пісалі пра беларускіх апазіцыйных дзеячаў „Dziennik Wileński” і „Dziennik Białostocki”. Газеты найчасцей друкавалі выступленні праукорура Камінскага, прамоўчвалі голас польскіх адвакатаў Врублеўскага і Бабянскага, якія даказвалі абсурднасць працэсу і кампраметацію сістэмы справядлівасці адраджанай польскай дзяржаўнасці.

Апрача Веры Маслоўскай абвінавачанымі ў канспірацыйнай дзеянасці быў ліле брат Констанцін і сястра Яўгенія Матэйчукі, паслы Сейма Сяргей Баран і Сымон Якавюк. У ліке 45-ці падсудных было 7 настаўнікаў, 2 былых афіцэраў, інжынер, фельчар, некалькі рабочых, аднак большасць складалі сяляне. У вялі-

14 мая 2000 года праваслаўны прыход Святых Жон Міраносіц у Чорнай-Беластоцкай святыні заснаваны 9 мая 1985 года дэкрэтам уладыкі Савы № 138/85 быў створаны гэты прыход. Раней яго тэрыторыя належала прыходу ў Васількаве.

Свята

ў Чорнай-Беластоцкай

Ада ЧАЧУГА

Бацюшка Марк Ваўранюк у прыходзе толькі ад дзевяноста пятага года, але дакладна ведае, як тут было ад пачатку. Зрэшты, усё запісаны ў хроніцы, якую пачалі весці, калі яшчэ нават не было вядома, дзе царква будзе будавацца. Першы запіс — ад 3 ліпеня 1983 года. Менавіта тады ў Чорнай-Беластоцкай адбылася першая сустэречка з уладыкам Савам і сярод прыходжан быў выбраны грамадскі камітэт пабудовы царквы.

Стварэннем прыхода займаліся свяшчэннікі з Васількава. Неўзабаве была куплена зямля, і 6 мая 1984 года быў пакладзены краевугольны камень на будову царквы.

Царкву запраектаваў архітэктар Міхаіл Балаш з Беластока. Будавалі яе вельмі хутка, так што праз год будова была ў асноўным закончана. Змяняліся свяшчэннікі. Пачынаў пабудову царквы бацюшка Анатоль Сегень, пасля быў настаяцель а. Аляксандр Макаль, у 1985 годзе — а. Аляксандр Хіліманюк, ад 1986 да 1991 года — а. Іан Федарчук, у 1991 годзе прыйшоў а. Анатоль Федарук, а ад мая 1995 года настаяцелем Чорна-беластоцкага праваслаўнага прыхода з'яўляецца а. Марк Ваўранюк.

Маладая царква, малады і бацюшка: толькі ў верасні споўніцца яму 27 гадоў. Нехта незарыентаваны мог бы падумаць, што ён прыйшоў сюды на гатавае. Толькі найбліжэйшыя ведаюць, сколькі тут і цяпер яшчэ работы.

[працяг ↗ 4]

[працяг ↗ 9]

У дубіцкіх пажарнікаў

У Дубіцкай гміне палову плошчы складаюць лясы. Аказваецца, у прыляжной тэрыторыі часта ўспыхаюць пажары. У мінулым годзе дубіцкія пажарнікі выязджалі на тушицельныя акцыі ажно 26 разоў, у тым ліку чатыры разы па-за тэрыторыю сваёй гміны. Толькі раз тушилі яны клуню.

[ахвярнасць ↗ 3]

Праблемы найбуйнейшай гміны

Пра фінансавае становішча войт Бельскай гміны кажа коратка: не стае грошай, а прычына гэтаму — нізкі сельскагаспадарчы падатак і абрезаная асветная субвенцыя. У выніку трэба было прыняць супярэчліве рашэнне аб ліквідацыі чатырох школ.

[самаўраднасць ↗ 3]

Тутэйшыя ва ўяўнай айчыне

Прагучала слова знаёмае: тутэйшасць. Бо чалавек пагранічча, які прымушаны ўвесь час атаясамліваць самога сябе, акрэсліваць сваю сістэму каштоўнасцей, вельмі ахвотны разліць сябе сярод большасці, жыць незадаважна, бывае, каб праста выжыць. Аўтары прызнаюць, што асобы, розных пакаленняў, якіх яны аптыталі, па-рознаму бачаць тую ўяўную айчыну...

[рэцензія ↗ 5]

На сёлетнім фестывалі

Сёлета на XIX Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі прыедзе ў Гайнавіцу 40 хораў з 16 краін, у тым ліку 16 калектываў з Польшчы.

[болей ↗ 5]

Ізноў у доме Кунавічаў

Эмілія Кунавіч незвычайна даражыла беларускім перыядам свайго жыцця. Ён пачаўся ў дваццатыя гады, калі пасля заканчэння адукацыі ў Закапанэ была накіравана працаўваць настаўнікам у беларускую вёску Ілью.

[яднанне ↗ 8]

Іцек, праbach!

Восень 1943 года... Імжыць дождж, дзыме паўднёва-ўсходні вецер, а яны ідуць, апусціўшы галовы. Пяцера мужчын, чатыры жанчыны і некалькі дзяцей. Гэта яўрэі ўцякаюць ад немцаў. З чамаданамі ў руках і клункамі на плячах — багаццем цэлага жыцця. Ідуць без адпачынку, хутчэй, хутчэй перад сябе...

[устасін ↗ 10]

Беларусь — беларусы

„Первомай шагает по планете”

Разам са старымі камуністычнымі парадкамі на Беларусь вяртающа ста-рыя савецкія святы, а дакладней спо-сабы іх адзначэння. Праўда, размах ужо не той. Калі ў савецкія часы яўка на першамайскія і лістападаўскія дэ-манстрацыі ўсіх без выключэння пра-цоўных прадпрыемстваў і навучэнцаў тэхнікумаў, вучылішч і інстытутаў бы-ла абавязковая, дык зараз кожная ўстанова павінна выдзеліць на агуль-нагарадскія масавыя мерапрыемствы сваіх прадстаўнікоў. На прадпрыем-ствах людзі або цягнуць лёсы, каму вы-падзе ў выхадны дзень ісці слухаць, як гарадское начальства будзе хваліцца поспехамі ў пабудове рынкавага сацы-ялізму, або кіраўніцтва заахвочвае лю-дзей абяцаннем даць „адгул” (вольны дзень за ўздел у мітынгу). У горшым становішчы вучні і студэнты: іх вядуць на „свята” пад прымусам.

Такім чынам гродзенская „верты-каль” здолела сабраць на ўрачысты першамайскі мітынг некалькі тысяч ча-лавек. Але не паспей першы прамоўца скончыць гаварыць пра росквіт гро-дзенскай прамысловасці за апошні год, як стройныя шыхты мітынгоўшчыкаў пачалі распадацца. Людзі пацягнуліся ў гарадскі парк, дзе былі выстаўлены намёты з півам і рознымі прысмакамі. Дзіўна, але сёлета ў іх не прада-валася гарэлка, што ў мінулыя гады было звычайным атрыбутам падобных мерапрыемстваў.

Сітуацыю на плошчы выратавала младзь, якая стаяла з чырвонымі сцягамі і з плакатамі пра расійска-белару-скае братэрства пад пільнім наглядам выкладчыкаў. Але найбольш нахабныя маглі сысці на некалькі кроکаў і таксама выпіць піва, паколькі адзін гандлёвы намёт быў усталяваны на самай плошчы. Найбольш стойкімі былі партыйныя пенсіянеры, якія ўважліва слухалі выступоўцаў і, здавалася, на-ват верылі ў тое, што гаварылася. А да мікрофона, як і належыць у такай сі-туацыі, падыходзілі прадстаўнікі ўлад, рабочыя, прадстаўнікі „інтэлігенцыі”, „самой передовай молодёжи” з БПСМ і г.д. Здавалася, што паперы, з якіх чыта-ліся прамовы, дасталі са старой шуфляды, дзе яны праляжалі гадоў дваццаць. Праўда, быў адзін арыгі-нальны выпадак. Присутных на мі-тынгу павіншавалі з Вялікаднем. Уліч-ваючы процьму камуністычных чыр-воных і чырвона-зялёных сцягоў, што луналі каля помніка галоўнага атэіста ўсіх часоў, гэта віншаванне выгляда-ла даволі пікантным.

Больш нічога незвычайнага ў гэтым дзені не адбылося. У гэтым значная за-слуга гродзенскай міліцы. Яшчэ перад пачаткам мітынгу былі затрыманы 14 маладафронтаваў, якія ішлі ў бок плошчы. Іх пратрымалі ў пастарунку да канца мітынгу, як сказаў адзін мілі-цынер, „для профілактики”.

Зміцер КІСЕЛЬ

Апанасу Цыхуну — 90

5 мая споўнілася 90 гадоў вядомому гродзенскому краязнаўцу, пасту, руп-ліўцу беларушчыны Апанасу Цыхуну. За сваё доўгае жыццё гэты чалавек шмат бачыў, перажыў, але ва ўсіх аб-ставінах ён заставаўся беларусам.

У 1939 годзе спадар Цыхун прымаў ўздел у абароне Варшавы. Пасля капі-туляціі польскай сталіцы патрапіў у ня-мецкі палон. Цудам удалося вярнуцца на радзіму. Неўзабаве зноў вайна, зноў баі.

Але не вайсковая служба прызванне Апанаса Цыхуна. Усё жыццё ён вучыў дзяцей, быў добрым настаўнікам малод-шым калегам. Адначасова пісаў вершы, займаўся краязнаўствам. На яго рахун-

ку 6 выдадзеных кніжак. Апошняя паб-ачыла свет літаральна перад юбілем. Гэта зборнік беларускіх народных пе-сень, сабраных на працягу дзесяткаў гадоў у розных мясцінах Гродзеншчыны. Праца унікальная, чудоўны дапаможнік для філолагаў, а для фальклорных вы-кананікаў — сапраўдны скарб.

У свае 90 гадоў юбіляр адчувае сябе бадзёра, з задавальненнем запрашае гасцей, з якімі не супраць выпіць па кі-лішку, пажартаваць. А ў планах у яго яшчэ адна кнішка. Гледзячы на аптымі-стичны настрой Апанаса Цыхуна можна быць упэўненым — яна ўбачыць свет.

Зміцер КІСЕЛЬ

Згарэла царква ў Нарве

Ноччу з 30 красавіка на 1 мая г.г., у час святкавання праваслаўнага Вялі-кадня згарэла могільнікавая, драўляная капліца ў Нарве. Пажар успыхнуў дзве гадзіны пасля поўначы. Нягледзячы на ращучую акцыю пажарнікаў, царква згрэла датла з усім інтэр’ерам, іканастасам, літургічнымі прыладамі. Ад невы-носна высокай тэмпературы растапіўся нават звон. Капліца Казанскай Божай Маці найперш знаходзілася на мес-цы пафаріяльной царквы, пазней была перанесена на экуменічны праваслаўна-каталіцкі могільнік. Шэсць гадоў таму капліца была перанесена на новы пра-

веслаўны могільнік. Прытым грунтоўна яе адрамантавалі і абяспечылі супрацьпажарнай устаноўкай.

Ужо пасля здарэння пракуратура ў Бельску-Падляшскім арыштавала 23-гадовага Януша О. з Нарвы. Як вынікае з уступных доследаў, падазрону Януш О. пачаткова намерваўся ўзла-міцца ў царкву дзеля пакражы. У кан-цы, калі не адолеў зламаць замкоў, падпалиў капліцу.

Царква Казанскай Божай Маці была ўзведзена ў 1726 годзе і лічылася ад-ным са старэйшых помнікаў сакраль-нага дойлідства Падляшша. (гак)

Сябру Юрію КАЛІНУ

словы шчырага спачування з прычыны напаткаўшага Яго гора
— смерці Маці —
выказвае рэдакцыйны калектыв „Нівы”.

Бывай, беларуская мова ў Гродне?

26 студзеня 1990 годзе Вярхоўны Савет 11-га склікання прыняў Закон „Аб мовах у Беларускай ССР”. У артыкуле 2-м беларуская мова аб'яўля-лася адзінай дзяржаўнай у рэспубліцы. Гарантавалася права свабодна-га карыстання рускай мовай як мовай міжнацыянальных зносін наро-даў Саюза ССР. 20 верасня таго ж года Савет Міністраў зацвердзіў дзяр-жаўную праграму развіцця беларускай мовы і іншых нацыянальных моў. Яшчэ пры ўладзе была КПБ-КПСС. Але імкліва разгортваліся падзеі і 27 ліпеня 1991 года Беларусь была фармальна абвешчана незалежнай і су-верэнай дзяржаўай. 20 ліпеня 1994 года насељніцтва выбрала перша-га прэзідэнта, які хутка ініцыяваў рэферэндум аб наданні рускай мове таксама статуса дзяржаўнай. Народ падтрымаў.

Наспей час падводзіць вынікі. Напачатку 90-х гадоў Гродна ўпэўнена кро-чыла наперадзе гарадоў рэспублікі ў справе вяртання беларускай мовы ў школы. У 1991/1992 наукальным годзе ў 126-ці беларускамоўных першых класах вучылася 3 322 школьнікі. 1 155 вучняў наведвалі аналагічныя класы з рускай мовай навучання. Пры гэтым 1 184 з 2 502 настаўнікаў і выхавацелей не ва-лодалі беларускай мовай. Многія з іх, у тым ліку і беларусы па нацыянальнасці, паставіліся варожа да неабходнасці пе-равучвацца, салідарызуваліся з бацькамі сваіх вучняў, якія пачалі абіваць паро-гі дзяржаўных установ, патрабуючы ад-крыцца рускамоўных класаў замест беларускамоўных. Чуліся спасылкі на пра-ва бацькоў выбіраць мову навучання і выхавання сваіх дзяцей, гаварылася пра адсутнасць падручнікаў па матэматыцы, нарэшце, узгадваўся артыкул 24 Закона „Аб мовах у Беларускай ССР”.

Крыжовы паход супраць беларускай мовы ўзначалілі гарластыя жонкі савецкіх афіцэраў, накіраваных на армейскую служ-бы ў гарнізоны Гродна з усяго Савецкага Саюза. Яны падбухторвалі нехлямяжых беларусаў, передавалі бацькам праз іх дзя-цей цыдулькі для падпісання адпаведных заяў, петьцый, патрабаванняў, заклікаў. Правакатарап негалосна падтрымлі паш-партныя беларусы, але янычары па выхаванні. Былі хаджэнні па рэдакцыях СМИ, цяжкія гутаркі ў кабінетах дзяржаўных службоўцаў. Але апошнія не пахінуліся, моцна трымаліся на грунце закона.

З часам у горадзе пачалі з'яўляцца шыльды па-беларуску. У трамейбусах і аўтобусах ўсё часцей вадзіці рабілі аў-явы на беларускай мове. Тагачасны старшыня аблвыканкама Дзмітрый Арцыменя і старшыня абласнога Саве-та Сямёна Домаш вялі пасяджэнні па-беларуску. Чыноўнікі меншых рангаў бралі прыклад з кіраўнікоў. Абласное тэлерадыёаб'яднанне традыцыйна трымалася беларускамоўнага вяшчання. Курсы па вывучэнні матчынай мовы былі ўведзены ў вайсковых часцях...

У 1995 годзе ў школах горада белару-скую мову вывучала 29,4% школьнікаў. Гэта 13 315 чалавек з агульнай колькасці 45 357. Праз год лічба знізілася да 22,3%. Яшчэ праз год — да 17,9%. У 1998/1999 наукальным годзе ў Ленін-скім раёне горада Гродна ў першы клас з беларускай мовай навучання паступіла ўсяго 45 вучняў (3,3%). Яшчэ 17 ма-льшоў (1,4%) было прынята ў падрыхто-вуючыя класы. У той жа час рускамоў-ныя першыя класы прынялі 1 291 школьніка (93,5%), падрыхтоўчыя — 1 166 (97,4%). Польскамоўныя першыя класы, для па-раёнання, папоўніўся 44 вучнямі (3,2%). Чатырнаццаць дзяцей (1,2%) з польскіх сем'ёў прыйшли ў падрыхто-чы клас. Згодна перапісу насељніцтва, беларусы з'яўляюцца на Гродзеншчыне тытульнай нацыяй. Палякі і рускі скла-даюць найбольш шматлікія нацыяналь-ныя меншасці. Прычым, другой па коль-касці супольнасцю з'яўляюцца палякі.

У 1999/2000 наукальным годзе ў школах Ленінскага раёна горада Гродна няма ніводнага падрыхтоўча-га беларусамоўнага дзяржаўнага класа. Гэта падтрымлівае артыкул 24 Закона „Аб мовах у Беларускай ССР”. Тут гаворыцца пра „забе-спечэнне з боку дзяржавы ўсебакова-га развіцця і функцыянування белару-сской і рускай мовай ва ўсіх сферах грамадскага жыцця”. Як гэта „забяспечва-ецца” на справе, можна пераканацца на прыкладзе школ горада Гродна. Калісці сумнавядомы кат паўстання 1863-1864 гг. на Беларусі і Літве, на сумленні якога смерць Кастуся Каліноў-скага, царскі генерал Мураўёў пісаў: на гэтих землях тое, што не зрабіў рускі штык, зробіць рускую мову. Даўёдка гля-дзеў генерал. Яго верныя прыхільнікі ў Беларусі сёння шчыльна абслі пісці „вертыкаль” на ўсіх узроўнях.

Антон ЛАБОВІЧ

У дубіцкіх пажарнікаў

Каманда пажарнікаў-дабравольцаў паўстала ў Дубічах-Царкоўных у 1919 годзе, а яго заснавальнікам быў Кузьма Анафрыюк. Пажарнае дэпо пабудавана было ў 1960-я гады, а ў 1988 г. было яно разбудавана. Цяпер змяшчаецца ў ім Гмінны асяродак культуры, бібліятэка і паліцыйскі ўчастак. Сёння ў камандзе 33 дзейсных пажарнікаў і 15 ганаровых членаў.

У Дубіцкай гміне палову плошчы складаюць лясы. Аказваецца, у прыляжной тэрыторыі вельмі часта ўспыхаюць пажары. У мінулым годзе дубіцкія пажарнікі выязджалі на вогнетушыцельныя акцыі ажно 26 разоў, у тым ліку чатыры разы па-за тэрыторыю сваёй гміны. Толькі раз тушилі яны клуню. Астатнія выпадкі выкліканы былі бяздумнасцю людзей, якія падпальвалі леташнюю траву, ад чаго займаліся прыпушчанскія лясы. У час адной акцыі пажарнікі выратавалі ў Грабаўцы шакіраваную жынчуину, якая падпала траву ў полі, поўты стала яе тушиць і не магла выйсці з лесу. Сёлета пажарнікі па-за сваёй гмінай тушилі гаспадарчыя збудаванні ў Пасечніках.

Дубіцкая каманда ўжо пяць гадоў

дзейнічае ў Краёвай сістэме вогнетушыцельнага выратавання, а ў мінулым годзе была ўключана ў сістэму селектыўнага выкліку ў Гайнайцы. Аднак пажарнікі наракаюць на стан аўтамашын, якім адной 28, а другой 18 гадоў. Сёлета ў гмінным бюджэце на пажарную ахову адведзена 30 тыс. зл. За гэтыя гроши пажарнікі хацелі б' купіць спецвопратку, але, як мяркуе старышына каманды Яўген Кірылюк, пэўна разыдуцца яны на рамонты аўтамабіляў.

Пажарная тэматаіка не чужая мясцовым школьнікам. 13 красавіка адбылася гмінныя элімінацыі Агульнапольскага турніру „Маладыя прадухіляюць пажары”. У конкурсі ўдзельнічала 13 школьнікі.

— Пасля пісьмовай часткі, падчас якой на працягу 45 хвілін трэба было напісаць адказы на 12 пытанняў, — расказвае Вольга Рэпка, сакратар пажарнай арганізацыі ОСП, — трэба было яшчэ вусна адказаць на 5 пытанняў. Найбольшую колькасць балаў набрала восьмікласніца Іаанна Гаўрылюк (у прыватнасці, дачка начальніка пажарнай каманды са Старога Корніна). У ліку пераможцаў апынулася таксама

Дубіцкія пажарнікі. Злева: Як Карнілюк (шахфёр), Яўген Кірылюк (старышыня пажарнай каманды) і Констанцін Качко (пажарнік).

Анэта Галімская, Моніка Богунь і Бажэна Ляўчук. Атрымалі яны дыпломы і кніжныя ўзнагароды. Двое першых будзе змагацца на павятовых элімінацыях у Гайнайцы.

У Дубіцкай гміне пажарныя каманды дзейнічаюць яшчэ ў пяці вёсках. У Тафілаўцах і Вэрстоку пажарнікі карыстаюцца ўстарэлымі аўтамабілямі „Стар”, у Старым Корніне і Карав-

цісках — фургонамі „Жук”, а ў Грабаўцы ўвогуле не маюць машыны, толькі мотапомпу. При такім тэхнічным аснашчэнні пажарнікам трэба толькі спадзявацца, што людзі будуць сябе паводзіць больш растропна і ў выніку будзе менш вогнетушыцельных акций.

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

Проблемы найбільшай гміны

Гміна Бельск-Падляшскі — самая вялікая ў Бельскім павеце. Яе площа — 43 014 гектараў. У 52 салэцтвах живе 8 400 чалавек. Галоўная крыніца даходаў — сельская гаспадарка. Земляробы займаюцца ў 8 208 гаспадарках, з ліку якіх 328 налічвае больш за 15 га зямлі. Дзейнічае таксама 114 прыватных суб'ектаў гаспадарання, галоўным чынам гандлёвых і будаўнічых.

Пра фінансавае становішча войта гміны Юры Ігнацык кажа коратка: не стае грошай, а прычына гэтаму — нізкі сельскагаспадарчы падатак і абрэзаная асветная субвенцыя. У выніку трэба было прынесьці супярэчлівае раешэнне аб ліквідацыі чатырох школ: у Баньках, Балестах, Крывой і Кнарыдах, у якіх у наступным навучальным годзе вучылася б па 24-33 дзетак. Гмінныя ўлады спадзяюцца, што ў будучым ад зліквідаваных школ застанецца ў гмінным бюджэце 1 млн. золотых. Спатрэбяцца яны на школьнія інвестицыі.

Як паведаміў намеснік войта Анджэй Ліпскі, сёлета галоўнай асветнай інвестицыі будзе дабудова крыла да будынка Падставовай школы ў Аўгустове на патрэбы гімназіі. Кошт разбудовы — 1 150 тыс. зл. Гэтая інвестицыя гміне неабходная, бо ніводная гарадская гімназія з-за недахопу месцаў не прыме 150-170 гімназістак з падбелскіх вёсак. У Аўгустове нядайна згадзены ў карыстнанне спартыўна-адпачынковы комплекс: спартзала, зал

для настольных гульняў і бібліятэка з чытальняй.

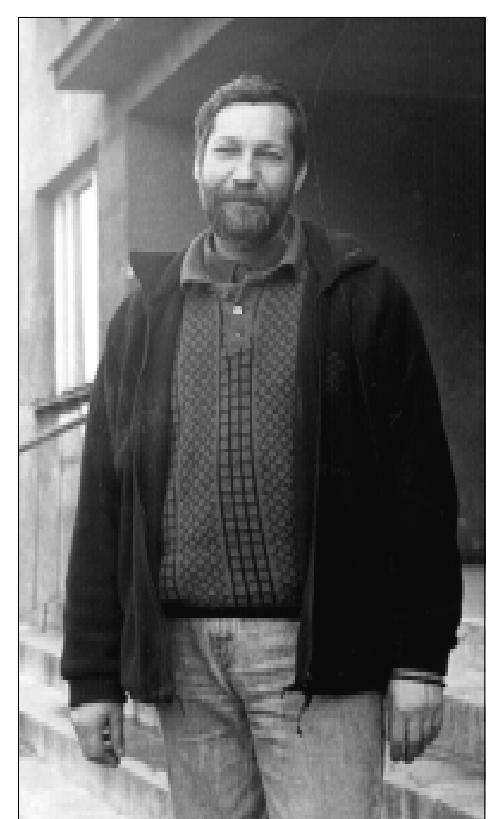
З прычыны нястачы фінансавых сродкаў гэты год будзе застойным у галіне будовы дарог. Калі ўжо нешта на мі робіцца, заяўляе віцэ-войт, дык пры выдатнай дапамозе насельніцтва. У мінулых гадах закончылася пракладка водаправодаў у паасобных вёсках. Цяпер пракладваюцца трубаправоды па хутарах. Каналізацыю атрымалі ўжо Парцава і Відава (сцёкі адводзяцца ў гарадскую каналізацыйную сетку), на чарзе — Аўгустова. Першая кантэйнерная ачышчальня працуе ўжо ў Лубіне.

Папытаў я намесніка войта як адбываецца перадача стараствам вясковых амбулаторый гміне на ўласнасць. Аказваецца, што цяпер вядуцца перамовы наконт утрымання амбулаторый у Лубіне-Касцельным і Храбалах. У першым выпадку няма праблемаў: будынак знаходзіцца ў вельмі добрым стане і ёсць ахвотныя лекары там працаўцаць. Да таго будынак хоча перанесьці мясцовым працавашчам, якія завярае, што заўсёды будзе

ў ім месца на лекарскія кабінеты. Гміна, праўдападобна, падтрымае ініцыятыву ксяндза з Лубіна, які тлумачыць, што калі будынак стане ўласнасцю парфії, у будучым не будзе магчымым зрабіць у ім бар ці іншую забягалаўку. Інакш справа маецца з амбулаторыяй у Храбалах. Там будынак трухлявы і спатрэбіца многа грошай на рамонт. Гміна хоча, каб павятовыя ўлады, карыстаючыся PFRON — фондам рэвалідацыі калекіх асоб, у абедзвюх амбулаторыях паставілі алейныя кацельні.

На раці Арлянцы калі вёсак Галады і Крывая плануеца стварыць вадасховішча. Але на ажыццяўленне гэтай ідэі ў даны момант няма грошай. Пацікавіўся я тады, што гмінныя ўлады робяць, каб на Бельшчыну прыцягнуць турыстаў. Анджэй Ліпскі прадставіў ініцыятыву стварэння цэнтра міжнароднага маладёжнага турыстычнага абмену на базе школы ў падбелскім Аўгустове. Вядуцца перамовы з прадстаўнікамі ніжэйших адміністрацыйных структур Украіны, Беларусі, Нямеччыны, Францыі і Вялікабрытаніі. Удасканальваецца таксама праграма абмену.

У рамках рэалізацыі стратэгіі развіцця гміны пачынаецца ажыццяўленне праекта „Прамысловы парк”. Цяпер, па словах намесніка войта, гміна выкупляе ад Сельскагаспадарчага агентства зямлю за Бельскам, у напрамку Катлоў. Потым гэтую тэрыторыю трэ-

Намеснік войта Анджэй Ліпскі.

ба будзе аснасціць вытворчай інфраструктурай і прапанаваць яе інвестарам. У выніку, на думку начальніства гміны, з аднаго боку бюджет павялічыцца да датковымі даходамі ад падаткаў, з другога — узникнутць новыя месцы працы.

Андрэй НАЗАРЭВІЧ
Фота аўтара

Калі ў Гайнайцы будзе вадасховішча?

Пастановай Рады горада Гайнайка апошнім часам быў прыняты праект даследавання ўмоў і напрамкаў добраўпрадавання гарадской прасторы, паводле якога будуть распрацоўвацца больш дакладныя планы развіцця горада.

Ранейшы праект прадбачваў будову на гарадской тэрыторыі вадасховішча велічынёю 26 гектараў, якое было б расположана па рэчцы Ляской, калі дарогі Гайнайка — Кляшчэлі. Радныя ўжо ў камісіях адкінулі працанову рэалізацыі інвестицыі на адрэзку ракі, перад якім упłyвае ў яе дажджавая вада і забруджані з каналізацыі. Бурмістр Анатоль Ахрыцюк па-

расположанай на ўскраіне Белавежскай пушчы, добрае месца для адпачынку, а чыстая вада з лясной рэчкі могла бы прыцягваць туристаў звонку. Ужо некалькі разоў вада з рэчкі залівала гарадскую тэрыторыю і тады паяўлялася галасы аб неабходнасці будовы вадасховішча ў прапанаваным сёння месцы. Калі ўлады горада Гайнайкі і Гайнайскай гміны прымуць пастановы аб будове вадасховішча, будуть распрацоўвацца больш дакладныя планы рэалізацыі інвестицыі.

Прыняты дакумент прадугледжвае развіццё жыллёвага будаўніцтва ў напрамку Бельска-Падляшскага і Ліпінай. Прадбачваецца, што колькасць жыхароў Гайнайкі павялічыцца з 24 да 26 ты-

сяч у 2010 годзе і трэба будзе пабудаваць звыш дзвюх тысяч кватэр. Аднак у прынятым праекце можна прачытаць, што ў горадзе звыш 1 200 чалавек без працы, а маючы на ўзвеze вялікую міграцыю моладзі ў вялікія гарады, цяжка прадбачваць зараз, што колькасць жыхароў Гайнайкі можа ўзрастаць.

Планы развіцця горада прадбачваюць будову стратэгічных для гарадскога транспарту вуліц (спалучэнне вуліц 3-га Мая і Белавежскай, Арміі Краёвай з Ліповай і гарадской бальніцай) і аўтадорогі вакол горада, якія пачынаюцца б ужо з Навасадаў. Прапануеца таксама выкананне дарожак для веласіпедыстаў, якія былі б' навінкай у Гайнайцы.

Аляксей МАРОЗ

Вяртанне да сваіх Станіслава Грынкевіча

Персанал шпітала ў Харошчы. Станіслаў Грынкевіч — у цэнтры злева.

(працяг з 19-га)

У Познань за Станіславам Грынкевічам паехала адна з яго аднакурсніц-аднагодак Ядвіга Янкоўская (родам з Сувалкаў), з якой ён у 1927 г. ажаніўся. У 1927 г. закончыў і ён медыцыну ў Познані. Працу атрымаў у Остраве-Велькапольскім. Там нарадзіліся Багдан (1928 г.) і Вітаўт (1929 г.). У 1930 г. Станіслаў пачаў працу ў Неўралагічнай клініцы ў Познані. У Познані нарадзіліся чарговыя дзеци: Вольга, Ганна і Багдан Францішак. Першы сын Багдан памёр не пражыўши года — пахаваны на могілках у Познані. У 1935 г. з вельмі добрай апініяй пераехаў на працу ў Псіхіятратычны шпіталь у Харошчы каля Беластока. Там абняў

кіраўніцтва неўралагічным аддзелам і даследчыцкай лабараторыяй.

У пачатку 1927 г. С. Грынкевіч у ніякім выпадку не пераехаў у Вільню і там не працаў. Да 1939 г. працаў і жыў у Харошчы, зарабляючы 950 зл. у месяц. У той час у Харошчы быў таксама ксёндз Віктар Шутовіч, у якога сям'я Грынкевіча часта гасцівала. Дзеци бегалі па панадворку каля плябаніі, а дарослыя доўга размаўлялі. Дзеци Грынкевічаў хадзілі ў школу ў Харошчы, дзе таксама рэлігій навучаў Віктар Шутовіч. У 1937 г. С. Грынкевіч купіў пад Вільнем у Еразалімцы 17 га зямлі з пабудовамі. Зямлю абраўляла сям'я Точкаў — братаніцы Станіслава з Новага Двара. Грынкевічы ў Еразалімку

прыязджалі толькі летам. Прыехалі і летам 1939 года і там ужо асталіся, бо пачалася вайна. Станіслава з імі не было. Ён атрымаў мабілізацыйнае назначэнне ў Граева. Там менавіта 17 верасня ўвайшлі саветы і польскія вайсковцы паўцякалі хто куды. Станіслаў Грынкевіч падаўся ў Вільню да сям'і. Там, паводле савецкіх законаў, кожны павінен быў ісці на працу туды, дзе працаў да вайны. Станіслаў Грынкевіч падаўся ў Харошчу. І тут існуюць розныя версіі: быў арыштаваны ў Харошчы, быў арыштаваны па дарозе. Паводле ўспамінаў Б. Грабінскага, які жыў побач у Еразалімцы, Станіслаў Грынкевіч быў арыштаваны ў Марцінканцах і пасаджаны (разам 16 асоб) у малы паграбок. Пасля двух тыдняў вязняў перавезлі ў Друзгенікі, дзе сядзелі яшчэ тыдзень. Адтуль грузавікамі павезлі іх недзе на ўсход. Адной ноччу, калі грузавік затрымаўся ў лесе Станіслаў Грынкевіч і яшчэ адзін вязень уцякілі з яго. Доўга бадзяўся па лесе, пакуль дабраўся ў Еразалімку.

Калі Вільню ў 1941 годзе занялі немцы, Станіслаў Грынкевіч працаў і пісцілі ў Літоўскай клініцы ў Вільні, выкладаў психіатрыю ў Магілёўскім медыцынскім інстытуце, які знаходзіўся ў Новай Вілейцы і гігіену ў Віленскай беларускай гімназіі ў Вільні. Быў старшынёю Беларускага навуковага таварыства. Дзеци вучыліся ў Беларускай гімназіі ў Вільні. Дачка Ганна памятае, як бацька раздзяляў ім заняткі ў хаце. Кожнае дзіця ў нечым дапамагала: яна была адказная за куратнікі.

Станіслаў Грынкевіч адмовіўся ад членства ў БНК у Вільні, у БЦР, а таксама ад супрацоўніцтва з немцамі і з палякамі (АК).

Астаўшыся ў Еразалімцы ў 1944 г., Грынкевічы не верылі ў найгоршае. Аднак два дні пасля заняцця Вільні саветамі прыйшлі лейтэнанты Пятухой і Панамарэнка і арыштавалі Станіслава

Ядвіга і Станіслаў Грынкевічы з дзецьмі Вітаўтам, Вольгай і Ганнай. Познань 1931 або 1932 г.

ва. Была нядзеля, 5 гадзін раніцы, Ядвіга разбудзіла дзяцей, каб развіталіся з бацькам. Пасадзілі яго на Лукішках, а ў восень 1944 г. быў ужо ў турме НКВД у Мінску. Ядвіга ездзіла туды чатыры разы, адзін раз з сынам Вітаўтам. Пазней сказаў, што яго ўжо німа ў Мінску, каб не прыязджалі. Пра дзяцей лёс сям'я не ведала. Ядвіга Грынкевіч з дзяцьмі 20-тым рэпатрыянцікам транспартам выехала ў Польшчу. У ліпені 1945 г. быў ўжо ў Сопаце. Спярша Ядвіга мела свой кабінет, пазней, калі на прыватных лекараў налаজылі высокія падаткі, працаўала ў Польскім чырвоным крыжы. Пасля атрымала пасаду кіраўнічкі асяродка здароўя ў Кавалях-Алецкіх, дзе працаўала да 1959 года. Тады пераехала ў Штутава пад Гданьск, дзе працаўала стоматолагам да смерці.

(заканчэнне будзе)

Лена ГЛАГОЎСКАЯ

Партызаны ці тэрарысты?

[1 ♂ працяг]

кай частцы сведкамі былі агенты яўнай і тайнай паліцыі, якія аднак не выступалі перад судом. Іх паказанні былі адчытаны як матэрыйял праукратуры.

У акце абвінавачання пісалася, што падпольная беларуская арганізацыя ўзнікла пасля з'езда прадстаўнікоў беларускіх партый у Празе восенню 1921 г. Тады тэрмін паўстання быў назначаны на пачатак сакавіка 1922 г. Удзельнікамі з'езда было трое абвінавачаных — Вера Маслоўская, Сяргей Баран і Сяпан Жабінскі. Беларусы, паводле праукратуры, мелі атрымаць падтрымку з боку Літвы і Нямеччыны. На пачатку 1922 г. былі арганізаваны чатыры вайскова-тэрорыяльныя групы. Беларускія землі былі падзелены падпольнымі ўладамі на раёны, арганізаваліся штабы, сеткі афіцэраў для лучнасці і мабілізацыі на выпадак паўстання. Рух узначальваў Цэнтральны беларускі штаб у Коўне, падпарадкованы ўраду Беларускай Народнай Рэспублікі Вацлава Ластоўскага. У Беластоку судзілі арганізатарапу чацвёртай групы, падпарадкованай Вячаславу Разумовічу („Хмары“), якога штаб знаходзіўся ў Мерачы недалёка літоўска-польскай мяжы. Раён мярэчыцкага штаба ахопліваў тэрыторыю Беластоўскага, Бельскага, Гродзенскага, Ваўкавыскага, Лідскага і Сакольскага паветаў.

Галоўным сведкам абвінавачання быў жыхар Саколкі Эдвард Лянкевіч, які быў членам кіраўніцтва арганізацыі, але пасля здрадзіў сваіх сяброў

і пачаў супрацоўнічаць з паліцыяй. За яго справай большасць канспіратараў была арыштавана. Лянкевіча прызначылі да канспірацыі Маслоўская. Выконваў ён аваўязкі афіцэра лучнасці. Некалькі разоў пабываў ён у Мерачы, меў доступ да дакументаў штаба Разумовіча. З захаваных матэрыялаў цяжка, аднак, зарыентавацца, што са сканага Лянкевічам было праўдай, а што гаварыў ён па загадзе паліцыі. Хаця арыентаваўся ён у структуры арганізацыі і прадставіў паліцыі дакладную сетку начальнікаў паўстанчых секты, аднак прыводзіў малаверагодныя лічбы адносна падпарадкованых ім партызан. Як патэнцыяльных салдат паўстанчай арміі лічыў ён усіх жыхароў вёсак вакол Белавежскай пушчы. Начальнік Ваўкавыскага павета Герман Шыманюк („Скамарох“) — паводле Лянкевіча — меў атрымаць з Літвы ўзбраенне для 5 тысяч салдат. Невядома аднак ці гэта адбылося, ці толькі такая аперацыя планавалася. Літва рыхтавалася тады да вайны з Польшчай і, магчыма, разлічвала на дапамогу беларусу. Паўстаннем у Беларусі былі зацікаўлены таксама ўлады камуністычнай Расіі.

Факт, што пасля арышту Маслоўской і некалькі іншых асоб з палітычнага кіраўніцтва, некаторыя начальнікі секты началі некантролюваную вайну супраць польскай улады. Мела яна, аднак, мала супольнага з ідэйным беларускім рухам. Такія акцыі як, напрыклад, напады на пастарунак паліцыі

ў Кляшчэлях ці на дом ляснічага ў вёсцы Белая на Бельшчыне абліягчалі ўладам змаганне з беларускім рухам. Афіцыйна падкрэслівалася перш за ўсё яго бандыстычныя карактар і прымалі незвычайнія сродкі для ліквідацыі сапраўдных і прыдуманых падпольщыкаў. Партызанаў аднаго дня судзілі, другога расстрэльвалі. Такі лёс спаткаў менавіта салдат Кляшчэлеўскай секцыі аддзела „Скамароха“ Янку Захарчуку.

Галоўная абвінавачаная Вера Маслоўская, адказваючая (на беларускай мове) на закіды прауктора заявіла, што сапраўды прымала актыўны ўдзел у арганізацыі, якой мэтай была пабудова незалежнай Рэспублікі Беларусь. Маслоўская падкрэсліла, што імкнулася злучыць усе часткі парэзанай суседзямі Беларусі і што яе арганізацыя выступала не толькі супраць польскага панавання на беларускай зямлі, але таксама расійскага і латвійскага. Сказала, што не адчувае сябе вінаватай, таму што сваю дзейнасць лічыць выключна аваўязкамі перад Бацькаўшчынай, якія павінен выконваць кожны грамадзянін, калі яго краіна знаходзіцца пад акупацыяй. Раней такі аваўязак — падкрэсліла — выконвалі сотні тысяч польскіх патрыётаў, калі іх радзіма знаходзіліся пад чужым панаваннем.

Маслоўская пратэставала супраць называння яе руху ў абвінаваўчым акце бандытызмам. „Гэта адна з праяваў падвойніцтва ўсіх акупацыйных улад прысьвортваць вызвольнаму руху элітэты крыміналнага асяроддзя“, — адзначыла.

Пасол Сяргей Баран не прызнаўся да пастаўленых яму закідаў, а абвінава-

чанне супраць пасла Сымона Якавюка было — як высветлілася ў судзе — зроблена на падставе выказвання правакатара. Сястра Маслоўской, Яўгенія Матэйчук, пайфармавала, што да ўдзелу ў канспірацыі прымусіла яе палітыка польскіх улад, а перш за ўсё праследаванне беларускай асветы і культуры, прыніжаючыя адносіны да людзей беларускай нацыянальнасці. Аляксандар Станкевіч з Крынак свой удзел у пайстанчым руху тлумачыў словамі: „Зіма была жудасная. Дзеци і кабеты замярзалі ў зямлянках ад холаду і голаду, у нас памёрла 405 чалавек. Ад гэтых людзей дамагаліся падаткаў і данінаў“. Станкевіч расказаў таксама пе-рад судом пра зверсты паліцыі падчас допытаў. Катаванні арыштаваных былі галоўным метадам працы функцыянеру следчых ізялятару.

Перад судом у Беластоку паставілі таксама недаразвітага 14-гадовага Аляксея Нічыпарука з вёскі Вітава Бельскага павета. Абвінавацілі яго ва ўдзельніцтве ў пайстанчай арганізацыі і бандытызме. Пракурор на падставе паказанняў паліцыйных правакатараў, якімі ў большасці былі мясцовыя беларусы, паставіў у закід недаразвітаму дзецюку дзейнасць, пагражаячу развалам краіны.

Па той прычыне, што нікому з абвінавачаных суд не даказаў непасрэднага ўдзелу ў мілітарных акцыях, а толькі ідэйнае змаганне, не было падставай для рэпрэсій, якім падвяргаліся партызаны. Маслоўская і іншыя беларускія дзеячы былі прыгавораны да шматгадовага турэмнага зняволення.

Яўген МІРАНОВІЧ

Іншыя — гэта таксама мы!

Старшыня суполкі „Быць разам” Галіна Кічко ў час адкрыцца выстаўкі.

Пра тое, што ў Беларускім музеі будзе выстаўка работ выхаванцаў Дому самадапамогі, я ведала даўно, і з вялікай нецярпівасцю чакала гэтай падзеі. І вось надышоў той час. Адкрыццё выстаўкі і аўкцыён работ жыхароў Дому былі вызначаны на 8 красавіка. Некалькі дзён перад афіцыйным адкрыццём у адным з залаў музея закіпела работа. Працаўнікі Дому самадапамогі, члены суполкі „Быць разам” пачалі рабіць выстаўку. Некалькі дзён вазілі экспанаты: карціны, рэзьбы, шкатулачкі, сурвэткі, кулінарныя вырабы і іншыя рэчы, якія з часам знайшли сваё месца ў экспазіцыі.

Выстаўка ўдалася на славу. Там знайшлося столькі прыгожых рэчаў, столькі цікавых вырабаў, што хапіла б яшчэ не на адну экспазіцыю.

Яшчэ да афіцыйнага адкрыцця я часта заглядала ў зал, каб пабачыць як ідуць прыгатаванні. Размаўляла з працаўнікамі, цікавілася аўтарамі работ. Шчыра скажу, што глядзела на ўсё з зайдрасцю, лепш сказаць з захапленнем. Я захаплялася запалам гэтых людзей, іх дабрынёй, заразлівай шчырасцю і адкрытасцю іх душы. І главіла сябе на думцы, што я не змагла б, не дала б рады.

На афіцыйнае адкрыццё выстаўкі прыйшло вельмі многа людзей. Былі тут працоўнікі ўлад горада і павета, працоўнікі духовенства. Былі людзі культуры, асветы, працоўнікі розных гайнаўскіх прадпрыемстваў і жыхары Гайнаўкі.

У афіцыйнай частцы выступілі з прывітаннямі Зінаіда Кендыс — кіраўнік Дому самадапамогі і Галіна Кічко — старшыня суполкі „Быць разам”.

Умеюць ратаваць

У суботу 15 красавіка ў Комплексе механічных школ у Беластоку адбыўся ваяводскі конкурс аховы людзей і ратавання ад пагроз цывілізацыі. Приняло ў ім удзел 49 вучняў сярэдніх школ Падляшскага ваяводства. Удзельнікаў прывітала дырэктар школы Альжбета Ліноўская. На калідоры можна было паглядзець выстаўку выратавальнага абсталявання. Перад удзельнікамі выступілі мясцовыя духавы аркестр пад кіраўніцтвам Францішка Мацарскага. У камісіі конкурсу засядалі працоўнікі беластоцкага ваяводы, хуткай дапамогі, пажарнікі і кураторы асветы. Конкурс арганізаваў Аддзел крэзіснага кіравання, аховы насельніцтва і абарончых спраў Падляшскай ваяводской

управы пад патранатам ваяводы Крыстыны Лукашук. У лісце да ўдзельнікаў яна напісала: „Трагічныя паводкі, пажары і хімічныя забруджанні ўзвілі нам складанасці барацьбы з катаклізмамі. Ратаванне жыцця гэта бясцэннае дзеянне ў карысць другога чалавека”.

У выніку спаборніцтваў першое месца заняў Данель Налайвайка з Комплексу спажывецкіх школ у Беластоку (атрымаў ён горны веласіпед). На другім месцы апынулася Анна Карпінская з II Ліцэя ў Аўгустове, а на трэцім — Грыша Снядах з Комплексу лясных школ у Белавежы. З гайнаўскага белліцэя ўдзельнічай Міхась Назарук. Узровень конкурсу быў высокі.

Славамір Кулік

Тутэйшыя ва ўяўнай айчыне

Гарачая дыскусія пра тоеснасць людзей на памежжы. Канкрэтна — палякаў, у Беларусі, ва Украіне, у Летуве. І ў Казахстане. У актавым зале Беластоцкага ўніверсітета — палякі, татары, беларусы, беларусы схільныя да русізму.

„Мы ж усе... нічога не вартыя, — падсумаваў прафесар Анджэй Каліцінскі свой біялагічна-фізіялагічна-псіхалагічны вывод пра тое, што кім ёсьць, на паграніччы ці ў кожным іншым месцы. Чалавек гэта ж злітак атомаў, хімічных злучэнняў. А яго тоеснасць ёсьць зусім выпадковай. Папраўдзе чалавек не нараджаецца з генетычна акрэсленай нацыянальнасцю...” Але прафесар Уладзімір Паўлючук гатовы быў рабіць разгляд расаў ды мераць чэрапы, зазначаючы, што жыхары тэрыторыі, на якой рабілі доследы Андрэй Садоўскі і Міраслава Чарняўская, гэта зусім іншыя расавы тып, чым жыхары Польшчы, а і адказы аптываных маглі быць шмат у чым матывіраваны сітуацыйнай ідэнтыфікацыяй.

Професар Андрэй Садоўскі, дырэктар Інстытута сацыялогіі БУ, кіраўнік Кафедры агульнай сацыялогіі, член Польскага сацыялагічнага таварыства, Камітэта сацыялагічных навук ПАН, Камітэта даследаванняў палёніі, Міжнароднай асацыяцыі беларусістай, зацікаўлены сацыялогіяй вёскі і горада, народа і этнічных груп, сацыялогіяй пагранічча, ды доктар Міраслава Чарняўская, ад'онкт у Закладзе грамадска-выхаваўчай псіхалогіі, зацікаўленая псіхалогіяй маральнасці і псіхалогіяй каштоўнасцей, аўтары шматлікіх публікаций, у гэты раз заняліся тоеснасцю палякаў на паграніччах. На прамоцыю кнігі *Tożsamość Polaków na pograniczech*, выпушчанай Універсітэцкім

выдавецтвам, запрасілі на традыцыйны вечар, ведзены Тэрэсай Занеўскай. Аздобілі сустэрчу песні беларускія, украінскія і цыганскія ў выкананні студэнтаў сацыялогіі, падрыхтаваных Мажнай Русачык і Маркам Ярошам.

Прагучала слова знаёмае: **тутэйшасць**. Бо чалавек пагранічча, які прымушаны ўесь час атаясамліваць самога сябе, акрэсліваць сваю сістэму каштоўнасцей, вельмі ахвотны разліць сябе сярод большасці, жыць незаўважна, бывае, каб проста выжыць. Аўтары прызнаюць, што асобы, розных пакаленняў, якіх яны апытаўвалі, па-розна му бачаць ту **ую́ную айчыну**, яднаючыя вакол сістэмы вартасці, найчасцей **рэлігіі**, але гэта ў большасці палякі, якія не ведаюць мовы, размаўляюць па-руску. Мы іх **стыгматызум**; калі прыедзе хтосьці адтуль: на рынку — „О, **рускі** прыехаў!” — таксама паводле і апраткі, паводзін, мовы. „Przyjechałam do Polski, aby dowiedzieć się, że jestem «Ruska!»” Маладому пакаленню цяпер таксама прэстыжна прызнавацца да ўяўнай айчыны, якая прыцягвае ўяўнай лепшасцю, єўрапейскасцю, магчымасцю навукі. Што дзіўна, з усіх дзяўчат, высланых на вучобу ў польскую вышэйшую школы, ніводная не вяртаецца да сваіх, каб інтэлектуальна ўзмоцніць польскую меншасць. Выходзяць яны ў Польшчу замуж, глядзяць таксама на тое, каб адкрыць сваім дзесяцям „дарогу ў свет”, уяўны, у Еўропу.

Тутэйшыя ўесь час прымушаны гісторычным лёсам да выбараў. Быць палякам, рускім, беларусам, тутэйшым. Каб хоць **не горш** было.

Mira LUKSHA

* Andrzej Sadowski, Miroslawa Czerniawska, *Tożsamość Polaków na pograniczech*, Białystok 1999.

На сёлетнім фестывалі

XIX Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі, арганізаваны ў Свята-Троіцкім саборы ў Гайнаўцы адкрыеца 21 мая г.г. канцэртам хору „Крэда” з Кішынёва — мінулагодніга пераможца ў катэгорыі свецкіх прафесійных хораў. Да гэтай пары ў Гайнаўцы выступіла каля 370 хораў з 25 краін свету.

Сёлета арганізатары, якімі з'яўляюцца фонд „Царкоўная музыка” і Гайнаўскі дом культуры, запрасілі на Фестываль 40 хораў з 16 краін: Польшчы, Літвы, Беларусі, Украіны, Расіі, Германіі, Малдовы, Балгаріі, Македоніі, Армении, Грузіі, Індый, Славакіі, Карэі, Сербіі і Канады. Сярод 16 хораў з Польшчы

спяваць будуть шэсць свецкіх студэнцікіх хораў з Познані, Гданьска, Быдгашчы, Астралэнкі, Любліна і Чанстаховы. Апрача выступленняў перад журы, якія будуць адбывацца на працягу тыдня, прадугледжаны таксама канцэрты ў іншых мясцовасцях, між іншым у Варшаве, Кракаве, Гданьску і Любліне. Абвяшчэнне рэзультатаў фестывальных змаганняў адбудзеца 28 мая 2000 года (у нядзелю) у Гайнаўскім доме культуры. Пазней адбудуцца два гала-канцэрты: у Свята-Троіцкім саборы ў Гайнаўцы і ў Беластоцкай філармоніі.

Аляксей МАРОЗ

Фота аўтара

Свята-Троіцкі сабор у Гайнаўцы.

Лялькі не старэюць

У адным Мястечку жыла дзяўчынка. Тата яе быў настаўнік, а мама гаспадарыла дома. Жылі яны ў доме бабулі з дзядулем, якія не былі іхнімі роднымі, але вельмі іх кахалі, бо нікога роднага ў іх на свеце не было — усе яны загінулі на вайне, бо гэта якраз было пасля другой сусветнай вайны. Дзед Антон і баба Аніся былі старэнкімі, і вельмі хацелі, каб тата Янка, мама Юля і маленка Зося сталі іх роднымі, і каб засталіся ў іхнім доме. А дом той вайна ашчадзіла — гэта была мураванка, у якой калісці была яўрэйская крама і кватэра крамаравай сям'і.

Аднойчы на паддашку дзед Антон, прыбіраючы, знайшоў ляльку:

— У Мястечку ў нас дом ёсць, наш, ды забылі мы ўжо даўно пра яго. Цагляны, здавайны. Мо стаіць яшчэ... Паедзем, пабачым... Табе яго пакінем, бо каму ж іншаму... Ды на рамонт, пэўна, пойдзе больш грошай, чым ён сам варты... И агарод там быў, харошы, і сад...

Селі Зосіны бацькі разам з Зосій, унучкай Марысіяй і шасцігадовай праўнучкай Мартынкай у цягнік і паехалі ў Мястечка. А дом стаяў, чакаў іх, счарнелы і сумны. Даўно тут ніхто не жыў...

І Анютка чакала на падстрэшку, запакаваная ў кардонку разам з драбязой, якую забыліся забраць паўстагоддзя таму... Ды лялькі часу не ўмеюць лічыць...

Узлезла Зося па скрыпучай драбіне на гарышчу. Дрыжачымі пальцамі развязала пакунак. Асцярожна знесла на падворак сваю ляльку, якая трапілася ёй у спадчыне ад яўрэйскай дзяўчынкі, што памерла ў канцлагеры. Фарфоравыя шчокі ўсё былі яшчэ румянія, як іх размавала ў сваё дзяцінства.

— Гэта Анютка, — працягнула свой скарб Зося сваёй унучцы.

Міра ЛУКША

Кася ЯРАШЕВІЧ

* * *

усё мінула хутка
ты застаўся
чакаючы новай ахвяры
свой праклятай любові

Анэта Галімская, Бася Андраюк, Міра Заброцкая і Эвеліна Карчэўская.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Я звязана з маёй Айчынай

З Аннай ШАЙКОЎСКАЙ, былой настаўніцай беларускай мовы ў Дубічах-Царкоўных гутараць Анэта Галімская і Бася Андраюк.

— Усе ў нашай школе ведаюць, што Вы настаўніца беларускай мовы, аднак, апрача гэтага мы нічога больш пра Вас не ведаєм. Думаєм, што не толькі нас, але і іншых вучняў цікавіць Ваша жыццё па-за школай. Ці Вы згодны даць адказ на некалькі пытанняў?

— Так. З вялікай ахвотай.

— Што Выробіце ў свабодны час?

— Я вельмі люблю чытаць кнігі.

— Якія Вашы зацікаўленні апрача беларускасці?

— Маім другім зацікаўленнем з'яўляецца старажытная гісторыя Паўднёвой Амерыкі, а таксама гісторыя старажытных народаў: індзейцаў, ацтэкаў, інкаў і маяў.

— Якую музыку Вы любіце і ёздице на канцэрты беларускіх груп, напрыклад, на „Басовіч”?

* * *

лабірінт майго жалю
не вядзе нікуды
не памагае нікому
аднак існуе
у майм сэрцы
разам з нянявісцю да цябе

іяпер прашу Бога
каб дараўваў мне гэтыя грэх

* * *

У майм сэнсе жыцця
заўсёды было месца для цябе
заўсёды было месца для
тваіх чулых слоў, пацалункаў

Смярдзючая муштра

У маёй школе многа скаўтаў. Мы займаємся рознымі рэчамі. У пачатку школьнага года ў дубіцкай школе друг Марк арганізаваў „злаз” скаўтаў. Да нас прыехала трыста скаўтаў з навакольных гарадоў і вёсак. „Злаз” быў прысвечаны тэмэ здароўя. За дзень школьнага шамба (септык) было перапоўненае. Яно залівалася падвалы і раздзявальню. Цяжкі пах стаяў ва ўсёй школе. Пасля начнай цішыні разгулянья скаўты праходзілі муштру. Усю ноч было чуваць дабягаючыя з раздзяваль-

ні муштравы загады: „падымісь”, „апусцісь”. Я на шчасце пазбегла муштры, аднак маім сяброўкам не пашанцевала і ім прыйшлося па некалькі разоў праходзіць муштру. Нягледзячы на ўсё мы з супроводам, „Жырафай” з адным зубам хадзілі ў розныя месцы. Хаця нам прыйшлося нюхаць брыдкае паветра, мы навучыліся многа пашаны і абавязковасці. Брыдкае паветра стала настаўнікам.

Анэта Галімская
„Без загалоўка”

Касцы з Гарадка.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Блакітная рэспубліка

Удзельнікі рэйду: (злева) Кася Пятроўская, Агата Міхалік, Лена Глагоўская, Алесь Лобан, Аня Пшыстальская, Тамаша Пятроўская, Агнешка Гродаўль.

24. Жыве Беларусь у Гародні

У канцы зноў вяртаемся ў Гародню. Рашаём яшчэ адзін дзень правесці ў Беларусі. З дапамогай знаёмых заходзім акуратны начлег у прыватнай кватэры. Раніцай ідзем пабачыць горад. З намі гарадзенцы — мастак Алесь Сураў і матэматык Таццяна Капылова.

У Гародні ёсць што паглядзець: старавінныя касцёлы, цэрквы, гісторычныя будоўлі, месцы ахінутыя подыхам мінуўшчыны, месцы магічныя. Цэлы дзень бадзяліся мы па вуліцах Гародні. Незаўважна зыходзіў наш час развітання з Беларусью.

Гародня адкрывалася нам з нейкай нечаканай стараны. У старожытнай Барыса-Глебскай царкве на Каложы вянчаліся маладажоны. На бетоннай агароджы акаляючай Замкавую гару кінуўся ў очы чырвоны надпіс „Жыве Беларусь!”. Вышэй, ужо на Замкавай гары, пазнаёміліся мы са студэнтам мастакага аддзялення ўніверсітэта. Лёша, стройны маладзён з доўгімі валасамі, стаяў ў найбольш відным

месцы. Увогуле дык сам нагадваў мастакі хепенінг. На грудзях студэнта красавалася Пагоня. Беларускасць для маладых, адукаваных людзей, такіх як Лёша, ёсць сінанімам Еўропы.

— У мазгах гарадзенцаў вектар націканы на захад, — кажа Алесь Сураў. — Не тое, што ў Мінску. Там усё паўтараюць, што Лукашэнка сказаў. А у нас польскія навіны слухаюць, тэлебачанне аглядаюць. Быццам у асобнай краіне жывем.

Пазней наша ўяўленне пра гарадзенскі сепаратызм папоўнілі беларускія пагранічнікі. На іх мундзірах прыштыя ёдно значкі з гербам Гародні.

— А як наведаў нас Кіркораў (расійскі спявак, муж Алы Пугачовай), то арганізаторы толькі трох белеты на канцэрт прададлі! Затое ў Баранавічах па трох дні ў чарзе за белетамі стаялі, — даказае наш гід.

Пры нагодзе распытваем пра экспансію блакітнай фарбы, якой і ў Гародні хоць ты адбяўляй. Мастак, пачуўшы пытанне, аж зайшоўся ад смеху.

Ізноў у доме Эміліі і Петра Кунавічаў

Дзівосную нечаканасць жыццёвых пущыніак вось ужо чарговы раз спазнаю, тым разам у сакавіцкія дні 2000 года, калі пасля пабыту ў роднай Вільні, дзе заходзіўся і ў беларускай стыкі, неўзабаве апынуўся ў Вроцлаве.

Галоўнай мэтай прыездзу ў гэты горад была лекцыя для выкладчыкаў і слухачоў Паспалітага тэалагічнага факультэта аб шматвяковых, мірных супадносінах між мусульманскімі аднавернікамі з хрысціянскім акружэннем на землях Рэчы Паспалітай, Беларусі і Літвы.

Знаходзячыся ў Вроцлаве, не меў я права абмінуць добра ўжо мне знаёмы дом Эміліі Кунавіч (1905-1989), вядомай пісьменніцы-празаіка, вялікага сімпатыка беларушчыны як своеасаблівай ужо ідэі. Аб Кунавіч у мінулым пісаў я ў „Ніве”, калі з'яўляўся яе журналістам і калі па ўсёй краіне шукаў (і знаходзіў!) тае, што яднае нашы суседнія народы, асабліва ў асноўнай дзялянцы жыцця, у культуры.

У мінулым годзе споўнілася дзесяць гадоў ад развітання Эміліі Кунавіч са шматлікім асяроддзем людзей: чытачоў, сяброў, суседзяў, сярод якіх зусім нямала было энтузіястаў творчасці таленавітай пісьменніцы, а што каштоўна — таксама беларусаў у Польшчы і ў самой Беларусі.

Пісьменніца незвычайна даражыла

беларускім перыядам свайго жыцця! Ён пачаўся ў дваццатыя гады, калі пасля заканчэння адукацыі ў Закапанэ была накіравана працаўцаў настаўнікам у беларускую вёску Ілью, непадалёк ад Вілейкі, а трошкі пазней усталявалася ў Забалоцці.

Будучая пісьменніца сярод беларускага сялянства вяла культурна-асветніцкую дзейнасць, каб узбагачаць галечнае, гаротнае жыццё вёскі мастакімі каштоўнасцямі, каб уносіць подых агульнага прагрэсу. І што знамянальнае: вышукоўвала таленты дзеля разгорнутвання са-мадзейнага сцэнічнага руху.

Эмілія Кунавіч завяршила настаўнічанне ў беларускай школе ў Вішневе напярэдадні вайны, калі фашисты Германия вераломна напала на тагачасны Савецкі Саюз.

Рэаліі тагачаснага жыцця сялянства адлюстравала пісьменніца ў рамане „Неўтаймаваным сэрцам”. У цэнтры зместу вёска Бароўцы, дзе кароткі час працаўала, працягваючы настаўнічанне. Ад свайго імені Кунавіч, словамі героя повесці, успамінае забытую Богам і людзімі малую вёску. Сумная штодзёнчына Бароўцаў парушае чытача да самай глыбіні чалавечых пачуццяў.

Дачка пісьменніцы, таксама Эмілія, ды яе муж Мар'ян, паспрыялі, каб мог я азнаёміцца з архівам Кунавіч. Тута-ка не толькі яе кнігі. Асабліва зацікаві-

— Нармальна. А ў нас і другой фарбы ў магазінах не купіш.

Сам мастак ледзь адвёў цесця ад задумы, каб на дачы блакітнай фарбай вокны памаляваць.

— Нашы бабулі то нават падлогі на блакітны колер малююць, — смеяцца Сураў. Прыйтим як эстэт па-філасофску асэнсоўвые папулярнасць гэтага колеру. У канцы чуем адно рытарычнае пытанне:

— А, можа, мы кахаем інакш?!

Дадому

На мытні зноў пытаюць нас пра наркотыкі, валюту. Разам з кантрабандыстамі добрую гадзіну таўчымся ў жалезнай клетцы, каб перайсці мытнную адправу. Усё ж паспяхова пераадольваем мяжу. Ужо за Кузніцай-Белаостоцкай пачынаем адчуваць стому. За намі подых сумнай рэчаінасці. Краіна з дрымучай гісторыяй і лагоднай прыгажосцю.

У канцы некалькі слоў пра ўдзельнікаў рэйду. Падарожжа па Беларусі прыдумала доктар Лена Глагоўская для сваіх бытых студэнтаў — аматараў некамерцыйнай турыстыкі і сімпатыкаў Беларусі. У кампаніі апынуўся „блаславёны між жанчынамі”, як называў Тамаша Пятроўскага ксэндз Уладзіслаў Чарняўскі. Другім мужчынам нашага падарожжа быў Алесь Лобан, лекар-шрафёр, прадпрымальнік і гід у адной асобе. Кася Пятроўская спецыялізавалася ў падтрымцы бясконцых гутарак пра ўсё на свете. Яе энту-

Алесь Сураў і Таццяна Капылова.

зізму не пагасіла нават капрызлівая Агата Міхалік і настойлівая Ганна Куклік. Аня Пшыстальская і Агнешка Гродаўль у сваю чаргу мацавалі кампанію ўнутранай раўнавагай і натуральной сардэнчнасцю. Аднак самую вялікую асалоду мы лавілі ад сустрэч з прылюднымі, адкрытымі жыхарамі краіны. Дзе больш, як у Беларусі, так жыве яшчэ цікавяцца прыезджымі?!

Ганна КАНДРАЦЮК
Фота аўтара

Руіны замка ў Гародні.

лі мяне выданні прозы, пээзіі, крытычнай літаратуры аўтараў Беларусі. Вось бачу „Лірыкі” (Мінск 1963) Максіма Танка з уласнаручным дароўным надпісам аўтара. Прынамсі яго ўспомню; трошкі далей м.інш. пераклады пээзіі Адама Міцкевіча (Мінск 1969) з аўтографам Уладзіміра Караткевіча, ды іншыя шматлікія доказы шчыльных сувязей пісьменніцы з беларускімі творцамі і літаратурнымі крытыкамі.

Гэты ўспамін распачаў я ад сцярдження аб дзівосных, нават загадковых меандрах асабістага жыцця. Гэта ж факт! І вось у доме пісьменніцы я выразна ўбіраў у сябе атмасферу нейкай захапляючай плыні адносінаў да іншых, да іншага, да іншасці. Дзе гэта дзелася ў наш час? У гэтым доме адчуваецца духоўная прысутнасць Эміліі Кунавіч. Яе мастакія працы — кветкі, розныя раслінкі, якія мы аблінаем, не заўважаючы ў іх своеасаблівага хараства, лясыя пейзажы — усё гэта вакол сябе распаўсюджвае проста незядомое светло... Так, гэта штосьці містычнае, уводзячае наглядальніка ў зусім іншы свет. Разам з тым нібыта прамаўляе да нас ранні час жыцця Кунавіч на беларускай зямлі, калі дакладней угледзімся ў дэталі палотнаў; упэўнены я ў гэтым!

Колер, асабліва блакіт, які ахутвае неба і ўсё зямное, недзе васілёк, вясковая сцяжынка, ды выклікаючы ўражанне існавання за гэтым усім другога плана, не для ўсіх даступнага — вось асноўная каштоўнасць яе прац, якія ўзнагароджаліся на вы-

стайках, якія зараз знаходзяцца ў шматлікіх дамах Вроцлава.

Эмілія і Мар'ян Касінскія надта ж даражаць спадчынай пісьменніцы. Я ж меў уражанне, што яна паміж намі і з намі ўсцяж... Эмілія ганарыцца бацькам-беларусам Пётрам, чалавекам усебакова таленавітым і ў шматлікіх тэхнічных дзялянках, і ў гуманістичнай сэансе. Продкі Мар'яна з беластоцкай Талькоўшчыны, а гэта таксама немалаважны факт... Ён — вядомы антыхварыст, Эмілія — старэйшы кусташ вроцлавскай археалогіі.

З таго ж дома я і накіраваўся 15 сакавіка на паўтарарадзінную лекцыю ва ўспомнены факультэт, адчуваючы сябе куды больш унутрана ўзбагачаным. Упэўнены, што дзякуючы гэтаму думка лепш працавала, нейкая яснасць мяне адольвала, шчыльнейшая сувязь наладзілася са слухачамі. Каторы ўжо раз спазнаў універсальнасць чалавечага духа. Яе ж мы парушаем і гэтым самым спрыялем злу, якое раздзяляе народы і неаднаразова вядзе да ўзаемнага знішчэння, а прынамсі да няяніцці.

Дом Эміліі і Мар'яна Касінскіх вельмі многаму мяне навучыў, духоўна ўзбагаціў, як калісь аўтарка „Неўтаймаваных сэрцаў”.

Мацей КАНАПАЦКІ
Аўтар, былы журналист „Ніве” з'яўляецца генеральным сакратаром Сусветнага савета католікаў і мусульман у Варшаве і ганаровым выкладчыкам Вроцлавскага Паспалітага тэалагічнага ўніверсітэта.

Свята ў Чорнай-Беластоцкай

[1 працяг]

ча того, а мо перш за ёсё трэба было актыўізація духоўнае жыццё ў прыходзе, заніца моладдзю.

Царкву ў Чорнай-Беластоцкай высвяцілі 28 ліпеня 1996 года, у дзень св. Уладзіміра. Яе ніжня частка гэта царква Іконы Божай Маці „Усіх тужлівых Радасць”. Верхняя — царква Святых Жон Міраносіц, і таксама называецца прыход.

У гэтым прыходзе 230 прыхаджан, сярод якіх ёсьць і прыезджыя: з-пад Кузніцы, з Мастаўлян, з-пад Чаромхі і з іншых мясцовасцей Беласточчыны.

Бацюшка Марк Ваўранюк сцвярджае, што на адносіны з уладамі горада нельга наракаць. У іх адносінах наўзіраецца спеласць, разважнасць, дэмакратычны падыход да спраў. Напрыклад, горад быў спонсарам іліномінацыі царквы. У час пабудовы няраз аказваў дапамогу. З такой пастановкай справы можна смела ўваходзіць у Еўрапейскі Саюз, сцвердзіў ён. Зрэшты, ва ўладах горада таксама ёсьць праваслаўныя.

З моладдзю а. Марк пачаў працаваць адразу і сістэматычна. Арганізуја паставленыя сустрэчы з прыхадскім маладзёжным брацтвам. Стварылі маладзёжны хор (яго пачаткі былі ў 1994 г., калі яшчэ быў тут а. Анатоль Федарук). Вядзе хор матушка Тацяна, якая ў Смаленску закончыла школу царкоўных рэгентаў. Цяпер яна штудзіруе яшчэ беларускімі сцэнамі ўніверсітэту ў Беластоку.

З Тацянай, дачкой а. Іаана Ярашука, настаяцеля з Міхалова, узялі шлюб у верасні дзвеяноста чацвёртага. Знаёмыя былі яшчэ з пачатковай школы ў Міхалове.

Матушка вядзе ад гэтага года курс царкоўнаславянскай мовы. Сем чалавек з гэтай групы ўжо прафесійна чытаць па-стараславянску ў царкве.

Пра ёсё гэта расказвае мне айцец Марк, а яго малы мітуслівы сынок Лукаш, якому ў чэрвені будзе чатыры гады (але ён, па старой памяці, яшчэ паказвае трывалыя і палавінныя чацвёртага: трывалыя і палавінныя, ёсё круціца калі нас, хацеў бы прымасць у размове. Яго тварык асвяляе шырокая ўсмешка, калі я прашу, каб ён сеў бацьку на калені, а я зраблю здымак.

Слухаю я айца Марка і думаю, што тут вядзецца вялікая культурна-асветная праца. У мінульым годзе, напрыклад, сустракаліся з беластоцкай паэткай Аляксандрай Шавэла-Навацкай, а таксама ў рамках Фестывалю царкоўной музыки

ў Гайнайцы (ізноў знайшліся спонсары ў горадзе!) выступіў студэнцкі хор з Прэшава (Славакія), які выконваў царкоўныя песні. На іх канцэрт прыйшло каля 300 чалавек, было таксама шмат католікаў. На такіх сустрэчах заўсёды прысутнічаюць гарадскія ўлады. Вось і свята Незалежнасці Польшчы святкавалі спачатку ў касцёле, а пасля ў царкве, дзе таксама адбыўся малебен за Айчыну.

Сёлета, 18 лютага, гаворыць бацюшка, адбылося епархіальнае святкаванне сусветнага дня праваслаўнай моладзі. Сабралася каля 10 свяшчэннікаў, 150 маладых людзей з Беластока і ваколіц. Присутнічаў таксама а. Мікалай Астапчук, духоўнік маладзёжных брацтваў ў Польшчы. Ён менавіта ўзначаліў акафіст да Маці Божай і сказаў урачыстую пропаведзь. Было таксама вогнішча, быў куліг для моладзі.

8 сакавіка царкву наведалі сербскія госьці: пасол Югаславі Радаван Матовіч і сербскі паэт Владан Стамянковіч. Я вельмі задаволены, сказаў айцец Марк, што ўдалося сустрэцца з нашымі ўладамі, якія ўспялі прыняці гасцей. Гасцей суправаджалі дырэктар Цэнтра праваслаўнай культуры ў Беластоку сп. Ірэна Трашчотка.

Што датычыща прыхадской моладзі, дык мы штогод выїжджаєм у паломніцтва (чалавек 10-15). Былі мы ўжо, успамінае бацюшка, у манастырах у Вайнаве (каля Мрангова), на Грабарцы, у Яблачыне, Уйкавіцах (каля Пярэмышля), у Пачаеве на Украіне, ды ў іншых месцах. Наша прыхадская моладзь супрацоўнічае з праваслаўнымі прыходамі у Замосці.

Ад снежня мінулага года а. Марк Ваўранюк вядзе па дарученні ўладыкі Іакава сустрэчы з маладзёжнымі брацтвамі студэнтаў. Сустрэчы адбываюцца ў кожную сераду а гадзіне 18-ай.

Усе тэмы, якія мы закранаем, робіць агаворку бацюшка, выплываюць ад студэнтаў (розных напрамакаў: беларускія, права, медыцыны, фізікі). Мы запрашаем таксама гасцей: уладыка Іакаў чытаў лекцыю пра малітву, д-р Яраслаў Матвяюк пра юрыдычны статус Праваслаўнай царквы ў Польшчы, а айцец Іаан Койла, элцкі (сувальскі і аўгустоўскі) настаяцель, расказваў пра ікону (сам іх піша). Мы стараемся на гэтых сустрэчах, каб усе ўдзельнічалі ў дыскусіі, каб гэта не быў толькі мой маналог. Я толькі раблю ўступ, пасля ідуць пытанні. Відаць, што моладзь хоча паглыбіць свае ве-

ды пра праваслаўе (тайнства шлюбу, тэма посту, малітва), прайдуле вяртанне да карэнняў, што няраз ужо было загублены іх бацькамі. Шмат бывае пытанні пра мешаныя сужонствы, пра намашчэнне святым алеем.

Цэнтральнае брацтва праваслаўнай моладзі арганізуе ў маі конкурс на аматорскі спектакль на любую тэму. Найлепшыя спектаклі будуць паказаны ў Белавежы на святкаванні 20-гадовага юбілею стварэння праваслаўных брацтваў у Польшчы. Рыхтуецца і беластоцкая моладзь.

Малы Лукашок, якога бацька прапрасіў пагуляць у другім пакоі, заглянуў ізноў. Малачка паразага хачу, каша ён. Дык ідзі, папрасі, каб мама дала, раіць бацька. Я хачу, каб тата, аж застагнаў спрытыні хлапчук. Але нічога не зробіш — трэба пачакаць. Зараз будзем глядзець хроніку...

Хроніку Чорна-беластоцкай царквы вялі пі чарзе ўсе свяшчэннікі ад 3 ліпеня 1983 г., ад тae памятнай сустрэчы з уладыкам Савам. А вось ужо першы акафіст — 6 лістапада 1983 года. Куплі поле — 84 г. Пасля на здымку ўжо пляц абароджаны (гарадзілі адзін дзень), з часовай каплічкай ды гаспадарчай паветкай. Літургічны здымкі. Уладыка Сава пасвячае ваду. Будова пачалася. Узвышаюцца сцены будучай царквы. Паломнікі з Беластока па дарозе ў царкву ў Чорнай-Беластоцкай. Дзеци вітаюць уладыку Саву. Высвячэнне крыжка. Перанясенне мошчаў св. мучаніка дзіцяткі Гаўрыла (праз прыход у Чорнай-Беластоцкай). Здымак на фоне царквы: а. Марк Ваўранюк з а. Аляксандрам Макалем з Васількава і быльм яго прыхаджанінам Паўлам Лапінскім, які таксама стаў свяшчэннікам, цяпер ён — настаяцель у Пухлах. Іконы для іканастаса пісалі: Аляксандэр Лось і Віктар Доўнар з Мінска. Госці з „Сіндэсмаса“ з Кіпра з Уладзімірам Місюком. Прыхадское свята. Высвячэнне царквы (было 120 запрошаных гасцей — свяшчэннікі з Польшчы ды мясцовыя каталіцкія ксёндз, духоўныя са Смаленска, з Галандыі, консул Рэспублікі Беларусь у Беластоку Міхась Слямнёў, мясцовыя ўлады). Святкаванне Міжнароднага дня моладзі. Імпрозы — у прыхадскім доме, унізе ў зале. Ёлка для дзяцей пафайн, — усё запісаны ў гэты дзень малітвой — падзякай Господу Богу за мінулыя гады.

Сардэчна развітваемся з бацюшкам Маркам. Я перапрашаю, што непакою іх у такі дзень. Але ж гэта ён сам выбраў дзень на сустрэчу. Артыкул павінны ўбачыць прыхаджане і гості.

На дошцы аб'яў, сярод інфармацый для моладзі, плана багаслужбаў, спіска — хто калі мае прыбіраць царкву, я ўбачыла прышпілены артыкул з „Ніўы“ пра візіт у гэтай царкве сербскіх гасцей.

У новай царкве яшчэ пахне свежасцю. Ёй жа ўсяго 15 гадоў. 14 мая, каша бацюшка, будзе нядзеля, наша прыхадское свята — Святых Жон Міраносіц, і тады мы вырашылі зрабіць юбілейную ўрачыстасць — 15-годдзе нашага прыхода і адначасова 2000 года з дня Народжэння Хрыста. Святу Літургію ўзначаліць уладыка Іакаў. Звонку царквы будзе адкрыта табліца ў гонар гэтых дат. Перш за ёсё ўшануем гэты дзень малітвой — падзякай Господу Богу за мінулыя гады.

Сардэчна развітваемся з бацюшкам Маркам. Я перапрашаю, што непакою іх у такі дзень. Але ж гэта ён сам выбраў дзень на сустрэчу. Артыкул павінны ўбачыць прыхаджане і гості.

Ада Чачуга
Фота аўтара

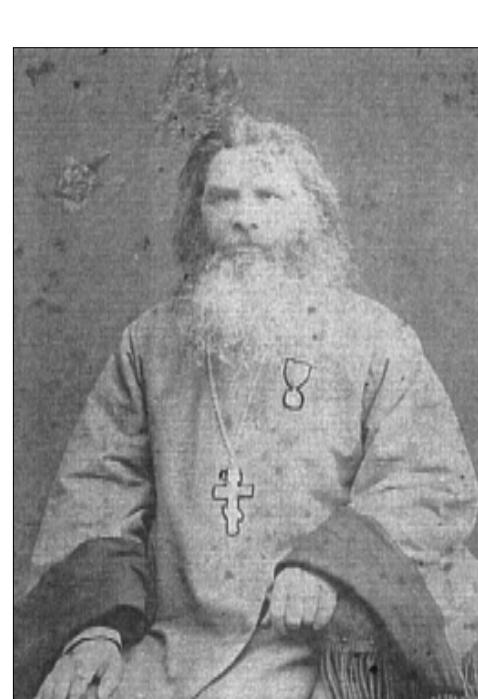

Айцец Марк Ваўранюк са старастам Дзмітрыем Майсеем...

... і сынам Лукашом.

ка паказвае мне верхнюю царкву — Святых Жон Міраносіц, ніжня яшчэ не высвячана. У царкве Дзмітрый Майсеі, царкоўны стараста, нешта рыхтуе да багаслужбы.

чыгуначны тупік, бо дасюль няма места праз Волгу.

Калі настала каstryчніцкая рэвалюцыя з ейнай грамадзянскай вайной, хутка прыйшоў голад і разруха, а таксама праследаванне рэлігіі, атэізму. Да фізічнай працы а. Васілій не быў здольны, бо меў грыжу і быў ужо немалады. Заўчасна памёр там у 1919 годзе ў Вялікую Суботу. Ягоная жонка, матушка Марыя перасялілася на Паўночны Каўказ, дзе ў горадзе Наварасійску над Чорным морам „адышла да сваіх бацькоў“ як санітарка ў ваенным шпіталі, заразіўшыся сыпным тыфам.

Частка дзяцей а. Васілія асталася ў Расіі, частка прыехала ў Польшчу.

Як вядома, толькі палавіна бежанцаў вярнулася ў свае папярэднія сядзібы, бо на чужыне памерла. Гэта быў вынік бязглаздага загаду царскіх уладаў. Хіба ніводзін святар падляшук не склаў тады сваіх касцей так далёка як айцец Нікольскі. Хай яму зямліца там бы пух лёгкай будзе.

(гр)

Жыццёвы шлях сакольскага благачыннага

Айцец Васілій Нікольскі закончыў духоўную праваслаўную семінарыю ў Вільні. Настаяцелем быў у 1878-1892 гадах у сяле Сідэрка ля Кузніцы-Беластоцкай, а ў 1892-1896 гадах — сакольскім благачыннім. Пасля гэтага да 1901 года служыў настаяцелем недалёкага прыхода ў Краснастоку званага цяпер Ружанымстокам.

У сям'і яго быў адзін сын і чатыры дачкі.

У айца Васілія вялася гутарка і на польскай мове, бо ўтрымліваў ён сувязі з навакольнай шляхтай. Пасля пераехаў ён на самы поўдзень Гродзенскай губерні, г.з.н. у паўднёва-захадні куток Беларусі ля Брэста ў сяло Волтуш пры возерах з такай жа назвай, дзе таксама быў благачынным.

Меў ён характар маўклівы, задумен-

Сужыци ё у мінульм і цяпер

(заканчэнне;
пачатак у папярэднім нумары)

8 сакавіка г.г. папа рымскі апублікаваў спісак злачынстваў, здзейсненых Каталіцкім касцёлам у адносінах да пратэстантаў, праваслаўных і яўрэй. Але спісак гэты яшчэ няпойуны, бо не ўпамінаюцца мільёны чырвонаскурых індзейцаў, якія загінулі ў ходзе „евангелізацыі Амерыкі”. Няма ў спіску злачынства гандлю неграмі, які прыдумаў каталіцкі манах Лас Казас. Трэба праціць прабачэння і ў магаметан, якіх з блаесленства папаў вырэзвалі каталіцкія крыжаносцы. Нельга аднак разлічваць на тое, што пакрыўджаныя народы з дзіцячай наіўнасцю забудуць свае крыві.

Старышае пакаленне беларусаў Беласточчыны памятае як малойчыкі з рынграфамі Божай Маці беспакарна мардавалі ні ў чым не вінаватых праваслаўных, палілі іх вёскі, выганялі з роднай зямлі. Нядайна беластоцкія каталіцкія епіскапы змагаўся за праваслаўныя манастыры у Супраслі, выбудаваныя продкамі цяперашніх праваслаўных, а беластоцкая ваявода не хоча даць да-

звол на пабудову помніка памардаваным у 1946 годзе ў Пухалах-Старых бязвінным 29 праваслаўным вазакам на могільніку ў Бельску-Падляшкім.

Шматвяковыя праваслаўшні каталіцкага цэнтра, аб якіх стаў гаварыць папа рымскі, давялі да таго, што многія яго вернікі маюць скажоне паняцце аб маралі, праўдзе, сумленнасці, маюць абніжаны самакантроль, павышаную ганарлівасць, з цяжкасцю знаходзяць месца сярод славянскіх народоў, але, нягледзячы на гэтыя заганы, лічаць сябе вяршынія дасканаласці.

На жаль, такіх адмоўных паводзін і поглядаў набраліся многія высокія чыноўнікі, а нават і духоўныя асобы. У сувязі з дэмакратызацыяй жыцця расце каруціцца, забойствы, грабяжы, хуліганства і іншыя адмоўныя з'явы ў грамадстве. То, што кожны прыезд рымскага папы пераўтвараецца ў масавыя мітынгі, зусім не сведчаць аб высокай веры ў Бога і Яго Запаведзі. Многія з мітынгуючых неўзабаве вяртаюцца да сваіх далёка не прыстойных дзеянняў. Напрыклад, швейцарскае духовенства выказала шкадаванне, што не ака-

зала малітвай дапамогі яўрэям у гады гітлераўскага генацыду, але польскі суд не меў адлагі і пачуцця праўды, каб зачляйміць пагром яўрэяў у Кельцах у 1946 годзе. У той самы час гарэлі праваслаўныя вёскі, гінулі нявінныя людзі і ўсім вядома, хто гэта рабіў.

Супольна арганізаваныя зверху малітвы — на маю думку — непатрэбныя і шкодныя, бо і далей актуальнімі з'яўляюцца слова псалтыма: „Блажен муж, іже не иде на совет нечестивых”. Дык вось: на такім супольным маленні родзічы замардаваных у Пухалах-Старых вазакоў, а з імі і ўсіх праваслаўных хрысціяне будуць маліца за іх душы, за іх памяць, за тое, каб больш такія злачынствы не паўтарыліся, каб Бог абраузміў чыноўнікаў, каб яны далі дазвол на пабудову помніка няянна замардаваным, а ў той жа час чыноўнікі будуць маліца за тое, каб усе схізматыкі і непалалякі сядзелі ціха, як мыши пад мятлою, каб і родзічай памардаваных хутчэй чорт забраў і паясняць будзе Богу, што замардаванне гэтых „кацапаў” не з'яўляецца грэхам, бо было яно на карысць Польшчы і святой веры каталіцкай.

Праваслаўныя будуць маліца за „сохранение Божих церквей”, у тым ліку і Супрасльскага манастыра, а ка-

таліцкія экстремісты будуць маліца, каб манастыр Супрасльскі хутчэй забраць; праваслаўныя ў першу чаргу шануюць праваслаўныя славянскія народы, а польскія католікі гэтых жа народоў не любяць, толькі далёкіх амерыканцаў, французаў і італьянцаў. У такай сітуацыі перад Ватыканам стаіць вялікае заданне рэадукцыі сваіх вернікаў, польскіх таксама. Але гэта складыны і доўгі працэс, вымагаючы многа мудрасці, такту, цярпівасці і добрай волі.

Нельга збіраць людзей на сумесныя націчырыя малінні. Ужо ў старажытным Егіпце жрацы паказвалі фараону, як процістаўная малітвы не даходзяць да трона бога Амана (Баляслай Прус „Фараон“). У час дэмакратыі пары ўсім ведаць, што Брэсцкая царкоўная унія 1596 года была злачынствам, учыненым на праваслаўных грамадзянях тадышнія Рэчы Паспалітай, чаго не рабілі ні татары, ні заборцы на целе польскага Каталіцкага касцёла. Таму нельга вяртацца да тых ці іншых ганебных практык у нашае асвечанае дваццатае стагоддзе, а старацца будаваць сапраўдную дружбу паміж народамі, шануючы іншасць — іх культуру і веру.

Мікалай Капчук

Рашылі не піць гарэлкі

Успаміны Мікіты МАНАХОВІЧА, жыхара Пасынка, народжанага ў 1916 годзе.

У Камуністычную партыю Заходняй Беларусі я ўступіў, калі мне было семнаццаць гадоў. Наша сям'я была адной з бяднейшых. Мой брат выпісваў з Францыі газету „Иллюстрированная Россия“, а ў ёй пісалі, што ў Расіі вялікая бядна. У Пасынках жыў настаўнік і ў яго быў радыёпрыёмнік. І ён адкрываў акно, а з таго радыёпрыёмніка такія частушки раздаваліся, што людзі аж охалі: „Ох, які там рай!“ І ніхто не верыў, што ў Расіі бядна. Як мне было дзесяць гадоў, зайшоў да брата дзячок. І чытаюць з братам, што там, у Расіі, вялікі голад. І дзяк той, які з Курашава сам быў, кажа, што тое пісанне пра голад, гэта пісанне пра родзіне. Брат раней належаў да Грамады і так мне ўнушыў, што

я і зацікавіўся ўсім гэтым. У Крывой была арганізацыя, з якой многія і да абласнога, і да цэнтральнага камітэта КПЗБ належалі. Там было многа камуністаў і яны мянэ рэкамендавалі. Плацілі складчыны. Атрымлівалі мы нелегальную літаратуру, пароль трэба было ведаць і каб атрымаць яе, і каб далей перадаць. Перад гадавінай каstryчніцкай рэвалюцыі лістоўкі раскідалі, і чырвоныя сцягі на дарогах развешвалі. Адзін сцяг на крыж, што па дарозе з Пасынком у Сакі прыблізіўся, каб тады чалавек сённяшні разум меў... Усе рашылі не піць гарэлкі; нават як калегу з другой вёскі прымалі, то гарэлкі не ставілі. Сходы адбываліся ў Крывой, а на іх з раёна або ваяводства яўрэі прыязджалі: вечарам прыедзе, а рана, да дня, уцякае.

Была правакацыя, з Гусакоў быў Грыгарук і ён павыдаваў. І з Райска

быў Чарняўскі. Як саветы прыйшли, то ён разам з немцамі ўцёк, а пасля вярнуўся, але партызаны яго забілі. Арыштавалі нас і дапытвалі. Вязалі руکі, закідалі на калені і кій пад калені пракладалі. І падымалі тым кіем і кідалі аб памост. Радульскі з павятовай камендатуры ваду ў нос ліў, а правакатар Грыгарук тримаў шмату, каб вада з вуснаў не выцякала. А так не білі. За прыналежнасць да КПЗБ многіх нас у Бельску судзілі, найбольш абвінавачаных было з Зубава — дванаццаць чалавек. Хто признаўся, таму давалі год і адразу на свабоду выходзіў, бо была амністыя. А хто не признаўся, таму давалі два гады і як год адседзеў, таксама выпускалі на свабоду, бо ім адзін год давалі амністыя. Я признаўся і адразу дадому вярнуўся, толькі судовыя кошты мусіў заплаціць.

У 1940 годзе служыў я ў арміі ў Польшчы і камандзір мянэ спытаў, калі лепш было: пры санацыі ці пры саве-

тах. А я адказаў яму, што і тады, і тады неплохо было. То васточнікі не маглі надзвівацца, як я так мог сказаць. І яны вельмі хацелі пабачыць Заходнюю Беларусь.

У вайну немцы забралі братоў, бо вясковыя канфідэнты данеслі. Старэйшы загінуў у лагеры, а малодшы выйшаў з лагера і ў Расію выехаў. І ў 1944 годзе і я хаваўся: ад 10 лютага да жніўня. Хаваўся ў знаёмых па вёсках, у капліцы на могілках, у жыце на поўлі, а сваякі есці даносілі. Аднойчы ў Крывой, у дзядзькі ў клуні начаваў, а немцы ачапілі вёску. Я ў садок, у пэрэчкі, не пайшоў, бо сабак баяўся. Аглюніўся я, ці з вуліцы ніхто не бачыць, і ў камору пад памост; туды ўваход быў прыкрыты сундуком, у якім дзядзька мяса хаваў. Немцы ходзяць, у сундук прыкладамі стукаюць. А каб я тады чхнуў або закашляў... Тады немцы дванаццаць чалавек арыштавалі, а адзін у жыту ўцёк.

Запісаў Аляксандр Вярбицкі

Іцэк, прабач!

Восень 1943 года... Імжыц даждж, дзьме паўднёва-ўсходні вецер, а яны ідуць, апусціўшы галовы. Пяцера мужчын, чатыры жанчыны і некалькі дзяцей. Гэта яўрэі ўцякаюць ад немцаў. З чамаданамі ў руках і клункамі на плячах — бағаццем ізлагаюць жыцця. Ідуць без адпачынку, хутчэй, хутчэй перад сябе... Прайшлі Бельск, Відава, дайшлі да Агароднік. Змучаныя, галодныя дзеці ціха заплакалі. На дварэ змяркала. „Што рабіць? Дзе начаваць?“ — пыталі жанчыны.

Тройчы прасілі прытулку ў гаспадароў — усе адмовіліся... толькі чацвёрты згадзіўся. Прыняў іх да сябе, спытаваў раней, ці заплакаць за гасцініцу.

Іцэк, найстарэйшы з уцекачоў, даў гаспадару гроши, не кажучы пры гэтым ні слова. Пасля скромнай вячэры, калі ўсе ляглі спаць, гаспадар узяў веласіпед і падехаў у Бельск... да немцаў.

Не задрыжаў голас, не спалохалася сэрца, калі інфармаваў нямецкага капітана пра сваіх гасцей і калі браў аду яго гроши ва ўзнагароду за інфармацыю...

У пяць раніцы, ледзь сонца пачало ўзыходзіць на неба, немцы пачалі акру-

жаць вёску з боку Пасынка, Локніцы, Галадоў.

Глухую цішыну вёскі прарэзаў крык гаспадара, які стаў кричаць: „Іцэк! Немцы ідуць! Уцякай!“

Разбуджаныя людзі спалохаліся, сталі кричаць. Пачалі збіраць свае рэчы, адзіваць дзяцей. „Пакіньце ўсё! Уцякайце, няма ўжо часу! — кричуць гаспадар — Немцы ідуць! Уцякайце на Локніцу. Хутчэй, там напэўна вас прымуць! Хутчэй! Потым прыйдзеце па свае рэчы... уцякайце... яшчэ паспееце...“

Не паспелі. На ўзорку, дзе стаяў стары дубовы крыж, які жыхары вёскі пастаўілі 50 гадоў таму, каб ахоўваць іх ад хвароб, голаду і смерці, немцы акружылі яўрэяў і пачалі страліць. Ніхто не перажыў.

Гаспадар стаў самым багатым чалавекам у вёсцы. Выбраў яго солтысам. Ці быў ён шчаслівы? Не...

Хтось калісь сказаў: „За грахі бацькоў плацяць дзеци“. Так было і ў гэтым выпадку. Сын „слаўнага“ гаспадара загінуў у дарожнай аварыі і асіраціў двое дзяцей. Адна дачка забіла свайго мужа, а другая ўтапілася...

А гаспадар? Паміраючы, крикнуў: „Іцэк, прабач!“

Паўліна ШАФРАН

Мама па цары плакала

Успаміны Мар'і ТАРАСЮК, жыхаркі вёскі Гусакі ў Бельскай гміне, народжанай у 1908 годзе.

У бежанства наша сям'я падалася калі ўжо надыходзіў фронт і кулі каля вушэй сталі свістаць. Раней палохалі нас, што немцы цыцкі бабам абрэзываюць. Ехалі мы парай коней: тата, мама, дзядзька, цётка, старэйшы брат, дзве старэйшыя сёстры і я. І карову да Баранавіча гналі. У шпіталі ў Баранавічах памерла дзядзька жонка. У Гусаках іх намаўлялі, каб аставаліся, але тыя, што намаўлялі, самі аставацца не хацелі. У Баранавічах пабралі мы лахі і на поезд пагрузіліся. Мачылі і елі сухары, што дома прыгатавілі, а як поезд спыняўся, то агонь раскладалі, каб ваду заварыць.

Заехалі мы на станцыю Гагарына ў Разансскую губерню, а адтоль сем'і па нас прыехалі і паразбралі. Есці нам прыносялі, адзежу. Дабытку там менш мелі, чым было ў нас, але вельмі добра нас прымалі. Мне гаварылі: *Красоточка, замёрзнеш!*

Калі настала рэвалюцыя, то разруха там вялікая была. Над бацюшкамі здзекаваліся. А калі цара забілі, то мама па ім плакала. Там мой тата памёр ад тыфу. А для вяртання мы возікі на колах парабілі і на іх везлі адзежу.

У Гусаках, калі вярнуліся, за крапівою людзей не было відаць. Пасяліліся мы ў дзядзькавай хаце; пяць сем'яў там жыло. І хто што мог, тое рабіў: хто зямлянку, хто *пляценікі* з лозай і глінай пасля амазваў; бярвення не было. У нас было крыху залатых грошай, то брат купіў каня. Прывёў да дому і кажа:

— Хорошы кань, бо зубы вялікія!

А мама яму адказаў:

— Што з такога каня, у якога зубы вялікія!

Пасля людзі, як гроши збіралі, будаваліся. Дзядзька хадзіў па расяці лягчыц і так зарабляў на хлеб. Я нічога не рабіла, бо малая была, толькі дзяцей бавіла. І жаць памагала. А пасля і ў польскія людзі жаць хадзіла на заробкі, і капаць.

Запісаў Аляксандр Вярбицк

Паясы

(заканчэнне; пачатак у 19 н-ры)

Шырокое выкарыстанне паясоў патрабавала пастаяннага іх вырабу. Займаліся гэтай справай пераважна жанчыны. У канцы XIX — пач. XX ст. для стварэння мастацкіх паясоў выкарыстоўвалі авечую воўну. Тонка спрадзеная ніткі скручвалі, фарбавалі часцей хімічнымі фарбамі, але, як адзначаў М. Федароўскі ў сваіх запісках экспедыцыі 1880-1890 гг., вясковыя жанчыны каб атрымаць вельмі цёмны колер ніткі, палатно насыплю на балота, там замачвалі на 24 гадзіны. Хімічныя фарбы давалі больш яркія насычаныя колеры. Лініяныя ніткі прымянялі як адбеленія так і натуральнага шэрага колеру (лён фарбавалі вельмі рэдка), а з купленых нітак ужывалі тонкую шэрсць — „жычку”, белую баваўняную нітку.

Дэкор вітых, плеценых паясоў фарміраваўся пад непасрэдным упрыгожваннем. Вітыя паясы ўяўлялі сабой манахомныя ці шматколерныя вяровачкі, мастацкая выразнасць якіх дасягалася за кошт колькасці перавітых пасмаў, падбору нітак па колеру і якасці выпрацоўкі.

Плеценыя паясы, больш складаныя па тэхналогіі, але мелі і больш разнастайны дэкор. Важным сродкам мастацкай выразнасці ў плеценых паясах з'яўляецца структура перапліцення нітак. Аранументальная матывы традыцыйных беларускіх плеценых паясоў не складаныя: падоўжаныя і косья палоскі, клеткі, касыя ромбы, трохкутнікі. У Заходнім Палесці часцей сустракаем паясы ў рознай шырыні палоскі як і на Падляшшы, на Панямонні ў ваколіцы Гродна з геаметрычным аранументам (Ваўкавыска-Каменскі касцюм). У колерным вырашэнні аранументальных плеценых паясоў пераважаюць чырвоны, жоўты і фіялетавы колеры. Аранументальная плеценыя паясы былі вядомыя таксама на ўсёй Беларусі, але найбольш харектэрны для Заходніяга Палесці (у Брестскай вобласці бытавалі чырвоныя паясы складанага сістэматага пляцення з ажурнымі ўзорамі. На Брэстчыне яны атрымалі распаўсюджанне пад уздзеяннем Украіны. Таму на Паўднёвым Падляшшы, у ваколіцы

Уладавы, паясы атрымалі колерную гамму амаль чырвоную, чырвона-аранжавую, дзе пераважаў чырвоны тон. Самую цікавую ў аранументальных адносінах группу складаюць паясы, тканыя на ніту (у агульных рысах блізкая да ткання на кроснах). Тэхніка гэтая дазваляла атрымліваць разнастайныя ўзоры. Мастацкая выразнасць падоўжанапаласатых паясоў дасягалася ладна знойдзенымі судносінамі памеру палос, падбору колеру. Найбольш цікавыя падоўжанапаласатыя паясы бытавалі на тэрыторыі Кобрынскага і Ганцавіцкага раёнаў Брестскай вобласці. Адметнай рысай кобрынскіх паласатых паясоў пры шырыні 7 см як і на Падляшшы з'яўляецца шырокая чырвоная паласа па цэнтры, аблямована больш вузкім рознакаляровым аранжавым (каля Уладавы) палоскамі. З найбольшай паўнатой творчай фантазія народных ткачых раскрывалася ў нітовых паясах з браным узорам (шмат агульнага з браным ткацтвам). Для іх харектэрны геаметрычныя матывы, вядомыя ўсюды пад называмі: „ёлачка”, „кружок”, „коска”, „вочка”, „крыжык”, „крыжык з крыламі”, „капыцік” і інш. Яны, як правіла, мелі шырыню не больш за 1,5-2 см, былі двухколернымі. Найбольш харектэрнае спалучэнне белага з чырвоным, але не рэдкасць сіні, жоўты, фіялетавы або зялёны ўзор на белым фоне. Ткалі таксама і чырвона-зялёныя паясы. Па краях яны абавязковыя аблімоўваліся вузкім рознакаляровым падоўжанымі палоскамі, якія ў Брестскай вобл. называлі „абложкай” або „вокладкай”.

У час працы ў ваколіцы Холма і Уладавы (Падляшша) мужчыны зачлудалі лініяныя шнуркі або скуранныя паясы з дробным цісненнем, якія мясцовым дыялектам называлі „паруха”. Пояс гэты зашпільваўся на металічную пражку. Харектэрны рысай парухі была каліта — кішэнія, зашпільваная на металічны гузік. Неад'емнай часткай з'яўляўся таксама вузенькі раменчык, на які замацоўвалі ножык — „коўзік”.

Можна было бы ўяўляць шмат распавесці пра паясы, чым ганарыліся насы бабулі ці дзядулі, але недасказана гісторыя часам больш цікавіць і прымушае нас задумашца над вартасцю спадчыны — мастацтва in situ народнага.

Івана МАРЦІНОВІЧ

Перамогі беларускіх спартсменаў

□ Андрэй Гардзееў у групе мужчын і Наталля Квачук у групе жанчын занялі першыя месцы ў XVI бегу імя Вінанда Асінскага ў Шчачцінку на дыстанцыі 10 кіламетраў. Мерапрыемства лічыцца адборным да спаборніцтваў за Кубак Польшчы.

□ 26-гадовая спартсменка Алена Ві-

Разам праз жыццё ісці

Нараўчанскі ЗАГС запрашае ў залу шлюбаў залатыя пары, якія пражылі су-польна звыш 50 гадоў. Апошнім часам у Нараўчанскай гміне 50-гадовы юбілей адзначалі чатыры пары: Сяргей і Вольга Гарустовічы з Нараўкі, Міхал і Вероніка Цэхі з Семяноўкі, Аляксандр і Зінаіда Несцерукі з Новага Ляўкова ды Рыгор

і Вольга Карпюкі са Старога Ляўкова. Атрымалі яны медалі „За шматгадове шлюбнае сужыццё”. З пажаданнямі выступілі войт гміны Мікалай Павільч, старшыня гміннага самаўрада Сяргей Раманчук і кіраўнік ЗАГСа Ніна Янцэвіч. Яны і ўручылі юбілярам кветкі.

(гай)

Niva ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Програмная рада тыднёвіка „Niva”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрес рэдакцыі: 15-959 Bialystok 2,
ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niva>
E-mail: niva@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбурская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Ананім

На працягу звышсаракага гадавага знаёмства з „Нівой” і заадно маёй карэспандэнцкай дзейнасці, з'яднаў я ў сваім асяроддзі не толькі сімпатыкаў, але і ворагаў. Некаторыя з гэтых апошніх кідалі мне проста ў очы зласлівія эпітэты, іншыя „дзейнічалі” патаемна, скрыта.

У другой палове сямідзесятых гадоў, калі мы, карэспандэнты, змагаліся ў конкурсе за званне „Карэспандэнт года”, у рэдакцыю паступіў ананімны ліст: „Не знаю ад чаго пачаць. Сёння в Ніве я прачытаў аб ваших карэспандэнтах. Найбольш зволновала меня то, что вы пишыце пра У. Сидорука. Я бы не сказал что ён салидны и систематичны. (...) Ён вельми любиць кагось скрытыкаваць (...). Чаму ён не скрытыкуе сваю жонку, что она вырабляе с сестрами (...). Як яго жонка поодкручила суседкінім куранятам головы и покідала той под порог (...). Такі сам собака и ён самы Мацейка. Ён можа из родных не лічыць за своих (...). Якая жа праўда на тым свеце. Не верю ни одному яго словам, как ён на гэтай праўды жыў и меў са сваіх дзецей поцеху такую, якую яго мачі ад яго и яго жонкі. (...) Писаць ён вельми любиць ды яще крытыкаваць, а бумага всё вытрымае...”.

Аўтар намякае, што сваё прозвішча (фамилию) не падае таму, бо „бедная была б мая галава, бо скрытыкаваў бы и мяне и всю Чаремху”.

ВЕР — НЕ ВЕР

Астроне, сніцца мне, што мы з сям'ёю выбраўся ў нядзелю за горад. Ездзім, быццам, учацвяных: я, моя жонка і дзве нашы дочки — малодшая і найстарэйшая (адна засталася дома).

Уехалі мы ў лес, але невялікі. Паабапал дарогі растуць невысокія сасонкі, зусім малыя саджанцы. Ясна бачу перад сабой дарогу. Яна не шырокая і не вузкая, такая, як наогул бывае ў мясцовасцях побач лесу. Дарога пясчаная, жвіроўка. Няма на ёй ні асфальту, ні бруку.

Старэйшая наша дачка ходзіць на аўтамабільны курс. Аж трасеца яна, каб паездзіць. Я ёй часам на гэта дазваляю. Вось і цяпер яна села за руль, а я сяджу ззаду. Самаход ідзе то, я не бачу дачкі, але ведаю, што яна вядзе машину. Жонкі і малодшай дачкі таксама не бачу.

Раптам я заўважаю, што дарога ўжо не такая роўная. Паяўляюцца выбоіны,

Спявай кожны можа

Уваскресенская царква ў Беластоку па вул. Ул. Сікорскага 9 (жыллёвы гарадскі пасёлак Сонечны Сток) запра-

шае моладзь з тамашнімі парафіямі ў хор. Рэпетыцыі адбываюцца ў кожны чацвер на плябаніі ад 18 гадзін.

Маладзёжны хор спявает падчас нядзельных набажэнстваў, якія ў беластоцкай Уваскресенской царкве пачынаюцца ў 8 гадзіні.

Выданне „Драўляныя цэрквы Беласточчыны” (тэксты на польскай, беларускай і англійскай мовах) можна заказаць у яго аўтараў. Кошт кнігі — 39 зл.

(у тым кошт перасылкі — 9 зл.). Заказы прымаюць:

Ewa i Andrzej Keczyńscy, Park Pałacowy 3/4, 17-230 Białowieża

Тэл. (0-85) 681 28 80 (аўтаадказчык).

Ліст канчаецца фразай: „Добра бы было чтоб вы хотя часть написали па своему, а як не верыце прыедзьце у Кузову и попытайце суседаў, то яшчэ больш доведаецца”.

Цяжка было мне апраўдвацца ў сямідзесятых гадах, калі маю сям'ю што і раз выклікалі ў гмінную управу „на прымірэнне” з суседзямі, за ўчынкі якіх ані я, ані жонка не зрабілі ніколі. Жонка ў Кузаве лічылася „зavalokai” (прыезджай невядома адкуль), а я пісакам, які ўсіх крэтыкуе. Тому нельга было нам знайсці прыяцеля ў сваёй вёсцы. Нездарма на адным з пасяджэнняў гмінай прымірэнчай камісіі ў Чаромсе яе старшыня Мікалай Гарадкевіч пасля заслухавання паказанняў нашых суседзяў, заяўіў: „Widzę, że tu cała wieś i jeden człowiek”.

Пасля 23 гадоў (тады пісаўся гэты ананім), многае ў Кузаве перамянілася. Паклёніцтва ў нічым мне не падзяліла. Да чакаўся я пацехі з дзетак і цешуся ўжо ўнукамі. Па сіле магчымасці абяспечыў я іх фінансавымі сродкамі. З'ядноўваю новых прыяцеляў, хапя надалей пішу многа крэтычных публікацый. Такая мая ўжо натура — ісці дарогай праўды. А мае ворагі, якія выдумоўвалі штораз новыя свінствы і білі паклоны ў царкве, папалі ў няласку сваіх уладыкаў, пасварылі вёску. Ці гэта пакаранне Усявішняга? Народная прымаўка асцерагае: хто пад кім якім кіпі катае, сам у іх пападае. Пэўна гэта і праўда.

Уладзімір СІДАРУК

мы падскокваем на іх, дарога ідзе то ўверх, то ўніз. Я заглядаю наперад і бачу, што мы ездзім без шафёра. Куды падзелася дачка?! Самаход імчыцца наперад, а я не магу ні яго затрымаць, ні перайсці наперад, каб весці яго.

І раптам на сярэдзіне дарогі самаход сам затрымаўся. З правага боку затрымаўся іншы самаход, у якім я ўбачыў нашых знаёмых. Яны рагочуць, што мы ездзім без шафёра. З левага боку, неяк упіерак, амаль каля нашага самахода, таксама стаіць малая машына злянага колеру. Быццам бы мы апынуліся ў аўтамабільнай катастрофе, але фактычна яе няма. Што будзе, Астроне?

ЯЭЗ

Язэп! Думаю, што нічога страшнага не здарыцца. Будуць нейкія невялікія віры ў тваім жыцці (язда без шафёра, няроўная дарога, нібы-катастрофа), але ўсё гэта пройдзе бясплесна. Аб гэтым сведчыць перш за ўсё спакойная атмасфера сну.

АСТРОН

terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.
2. Cena prenumeraty na III kwartał 2000 r. wynosi 19,50 zł.
3. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europę — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmują „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.
4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,70 zł, a kwartalnie — 35,10 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,60 (kwartalnie — 46,80); pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Środk., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,60 (72,80), Australia — 6,30 (81,90). Wpłaty przyjmują Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Bialystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Bialystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Ніўка

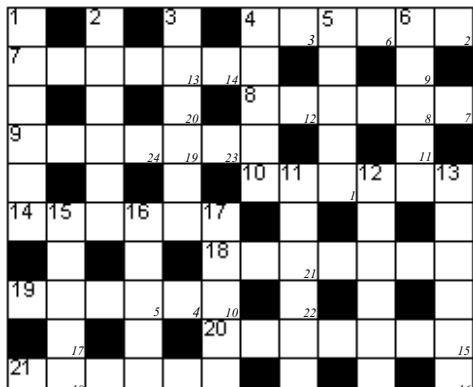

Над краем

У крывічоўскім краівідзе
Усё на крыку і на крыўдзе.
У крапівах і крушнях крадкія крокі,
У кронах крамольна каркаюць крукі.
Крутыя ж крылы, крамяныя краскі
У гэтай краіне кратоў і ласкі!
Крадком крэмень кроплю ў крушні крате,
Крылом крывізну крэсліць крумкач над краем.
Красуюца крамы дзе крамар круты.
Крываўнік як крэпасць стаіць ля вады.
Кросны скрыпелі ў краі красы.
Кроквы як кратэры поўны расы.
Крадком круглы месяц крочыць па крузе.
Краскі ў красе на кручы, на лузэ.
Крохкі крыж, крылле пакрыла крывінка.
Крэйдай круг крэсліць на злую часінку,
Калі крыгаломы, калі крумкачы
Па крузе лятаюць у краівідзе начы...
Не крыйтесь, крохкія, крэпкія, крэўныя людзі;
Скрушуна і крыўдна, ці грош нам не будзе...
Край, кругавід — наша крэпасць крутая,
Не краты а крылле ў крозах світаюць.

Вандал АРЛЯНСКІ

Крыжаванка

Гарызантальна: 4. жудасны сон, 7. аўтар „Дэкамерона”, 8. сталіца Вялікабрытаніі, 9. малое карыта, 10. журба, маркота, 14. мастацкі стыль 18-га стагоддзя, 18. старонка кнігі, 19. Энрыка, італьянскі тэнэр (1873-1921), 20. жывёльны воск, 21. сутаргавы выдых з хрыпам і шумам.

Вертыкальна: 1. прыгарад Александрыі, калі якога адмірал Нельсан разбіў у 1798 годзе французскі флот, 2. недакурак, 3. франтонік двухскатнага даху, 4. Якуб, беларускі паэт і пісьменнік (1882-1956), 5. правы прыток Амазон-

кі, 6. трапічная расліна з буйным лісцем, 11. ружакветная расліна, добры лек ад прастуды, 12. падземны праезд, 13. дзяржава, тэрыторыя, 15. штат на поўначы Бразіліі, 16. паношанае, старое адзенне, 17. правы прыток Дзвіны. (Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працыгу месяца дашлюць у рэдакцыю правільнія рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 14 нумара

Гарызантальна: пасада, Аракажу, шырыня, Брабант, Аджаян, заолаг, ураджай, каўнер, баварка, махала.

Вертыкальна: камбуз, малако, пашана, пушта, стрыж, Данія, дратва, абжора, Нейман, агама, Лонга, гурба.

Рашэнне: Мы калгасным ураджаем нашых ворагаў пужаем (беларуская „народная” прыказка паслякаstryчніцкага перыяду).

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Вользе Дземяновіч** з Варшавы і **Мікалаю Сазановічу** з Навін-Вялікіх.

Вастракол-ы

An face

Не пісалася неяк апошнім часам. Цягам змен асяроддзя, працы і гальштука затраціліся недзе мае вольныя хвіліны, а нават жыццясцівяджальнасць. А пазітыўныя старонкі гэтых працэсаў плюс фінансавая бяспека (?) прайгралі, здаецца, з рэгресіўнымі. На жаль, А чагосьці не хапае. А хочацца, ажно за вочы грызе, а не ведаю, з якога боку ўкусіць.

Зрабіла сваё, напэўна, і няўдача з апошнім тэкстам: ударыла па руці да водзячы да творчай (ха-) імпатэнцыі (ха). Быў „Балазэ...” або задоўгі, або задурны, або нешта іншае не падпасавала, а пэўніком усё разам. І таму цэнзар адкінуў. А можа сакратар трymae да больш прыдатнага выпадку. Малаважна.

Аднак шкада, бо звяна няма. І не вельмі ведаю, як без яго пачаць. Не то, што тэмаў малавата (адвечная песня гультаёў, мая і абіокаў)). Адных і трэціх, і тэм цяперака маса, хаяць ў прыгаршчы бяры і брыкай. Такая людская бяда — яе як завязаць — дзыгай да стомы. Але не-тых, што ляжаць хай інэнкаюць іншыя. Можа радасці. Не — яны так кароткі і несапраўдныя, аж рэжуць гэтым па зіркачах. А гісторыя — гісторыкам, музыка — музыкантам, асвета для палітыкаў і дэпутатаў...

Дарэчы, што б не ўзяць — усё смярдзіць. Асобы таксама, а нават асаблі-

ва. Узяць бы такую невысокую, але высока паставленую. Пісалі недзе, што Яна ўвесі час за таннымі якімі разглядаеща. І штопае, цыруе безупынна, шкарпэты вяжа... А робіць усё з пазіцыі нужніка. Якую прамову не мувіла б, дзе б не была, што б не дзеіла — від бы ў любой кошкі, што ў пясочак смаўці. І не Яе гэта віна і не Ваша, што комплекс бастыёнаў перакінуўся на Яе фізіc, а можа нават зашкодзіў фізіягічным працэсам.

І вазьмі такое і распішыся — працуя чалавечка. Смярдзюча абы толькі да рэнты. А пахвальна — мінетныя тэмы і тоны таксама фэка. Ад іх едзе, бы ад мае нагі ў гіпсовым гарнітуры ў жаркі трапевень дзеяностага прыгожага года. А і маральна прастытуцыя зусім не цікавіць. Хацелася б для людзей нечага смешнага, хай і крыху балючага; праўдай іх, падыходам іншым, языком шурпатым; крапівы за ганавіцы, траўкі-казыткі пад носік, васьта-дзеда за трускі, малачаю працвіўшага ў вочы, вастракола ў азадак... Абы не абыякава. Хай апошнія, што яшчэ ўмеюць і хочуць, а нават гэтыя, што не, але вымушаны — па... па... скрыгочуць-рагочуць. Хай ім у канцы зробіцца нават моташна так як мне, калі ў згаданым месяцы маі, з сябрамі і сяброўкамі, напіліся „Зэфір”-каў.

Хацелася б сказаць — ззаррання рыгайце і кайцеся зафффчасу. Не ведаю толькі...

Генрых БАЛАЗЮК

... у Орлі. Фота Міхала МІНЦЭВІЧА
бяздомнага не выглядае, у валасатым лапішчы пукаты кашалёк, пагомтаныя купюры з яго вытыркаваюцца...

— Ну, калі ласка, ставайце перада мною, калі вы так спяшаецся. Калі ласка, — бярэ верх мая прыроджаная ветлівасць.

Бамбіза бесцырымонна пасоўваеца наперад, разам са сваім круглым пакункам. Бярэ пакет пірожных-кремовак (вельмі ж папулярнымі сталі яны пасля рэкламы Святога айца!), плаціць. А пасля, калі мне ўжо запакавалі торт і любімая маёй жонкай трубачкі з крэмам, зноў забягае наперад мяне, хоць хвост чаргі пачынае злосна дрыгач, як я ўзлаванага ката.

— Прабачце, я забыўся... Пакет мой... — клиент пыхкае мне ў твар кісла-папяросным дыхам.

Іду я дахаты. Рады — торт купіў, з ананасам, асыпаны кокасавым жвірком! Агата любіць такі! А як я ад такога дурэю, каб вы ведалі! Да таго ж віно раней набыў, італьянскае, бойтаеца шляхетны буталь у другім кульку. Будзем мець свята дома! А колькі тae распusty на нашы гады! Хоць крыху прыменасці ад жыцця нам належыцца...

Агата заварыла каву. Я ўзяўся распакоўваць прынесенае смакоцце.

І я завый. У круглым пластмасавым куфэрку, у якіх прадаюцца цяпер тарты, красаваўся кавал сала.

Вандал АРЛЯНСКІ